evropský sociální fond v ČR
EVROPSKÁ UNIE
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY
OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost
INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

EGYPTSKÁ ARCHITEKTURA

VY_32_INOVACE_DVK1116

- Autor: Mgr. Jan Souček
- Vznik: 09 / 2012
- Téma: Starověké umění
- Předmět: DVK / 1. ročník
- Anotace: Charakteristika egyptské architektury, obrazová prezentace vývoje egyptské hrobky

EGYPTSKÁ ARCHITEKTURA

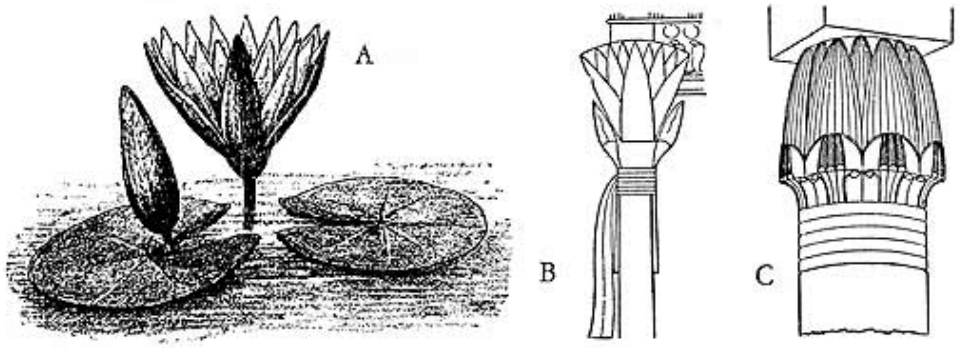

Fig. 68. *A*, Blue Lotus. *B*, Lotus Flower Column. *C*, Lotus Bud Column. (Borchardt)

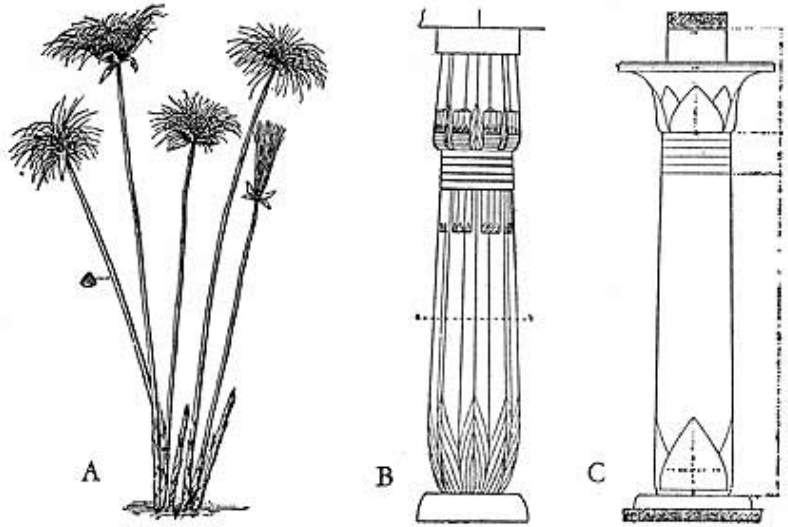

Fig. 69. *A*, Papyrus. *B*, Papyrus Cluster Bud Column. *C*, Papyrus Flower Column. (Borchardt)

ARCHITEKTURA VZNIKÁ SKLÁDÁNÍM JEDNOTLIVÝCH ARCHITEKTONICKÝCH ČLÁNKŮ

ZÁKLADNÍ TEKTONICKÝ PRINCIP: ARCHITRÁV NESENÝ PODPĚROU
– SLOUPEM – PILÍŘEM

SLOUP
MONILITICKÝ NEBO TROJDÍLNÝ
►ČLENĚNÍ SLOUPU
– HLAVICE / DŘÍK / PATKA
ORIGINÁLNÍ TVAROSLOVÍ SLOUPŮ
HLAVICE
PŘÍRODNÍ MOTIV
– LOTOS, PAPYRUS, PALMA…
FIGURÁLNÍ MOTIV –
– HLAVA BOHYNĚ HÁTOR
DŘÍK – KRUHOVÝ, ČTVERCOVÝ, POLYGONÁLNÍ,
- KANELOVANÝ, RELIÉFNÍ MOTIV

SLOUP

Typy architektury:

- NEJDŮLEŽITĚJŠÍ STAVBY SAKRÁLNÍ
- HROBKY
  – MASTABY, PYRAMIDY, SKALNÍ HROBY
- ZÁDUŠNÍ CHRÁMY A SVATYNĚ

V MENŠINĚ ARCHITEKTURA PROFÁNNÍ

- PALÁC, OBYTNÝ DŮM, TECHNICKÁ ARCH.

HROBKY

- NEJDŮLEŽITĚJŠÍ STAVBY
- **SILNÝ KULT MRTVÝCH**

- 1. dynastie faraónů měly hrobky v podzemí, protože uctívali kult boha Usíra - Pána mrtvých

- změna nastala s novým kultem boha Réa - slunečního boha, proto se začaly stavět pyramidy, směr vzhůru blíže ke slunci

- 2 typy hrobek: mastaby a pyramidy

- ***pyramidová pohřebiště v Abusíru a Abu Ghurab***
- ***Džoserova pyramida v Sakkáře***
- ***pyramidy v Ghíze:***
  Chufuova, Raachefova, Menkauréova
- v sousedství ***Sfinga***

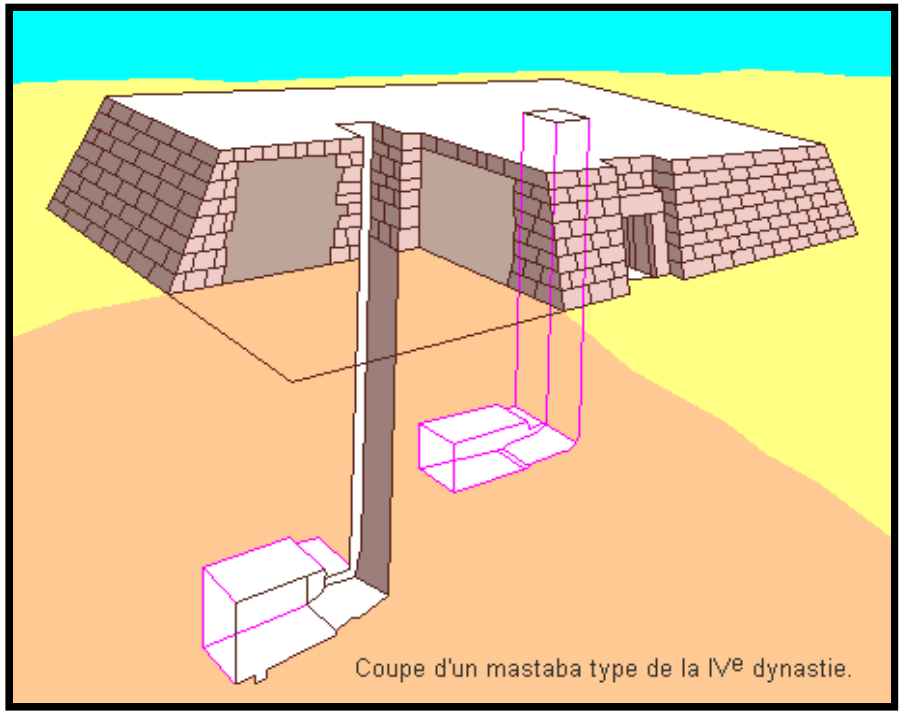

VÝVOJ EGYPTSKÉ HROBKY

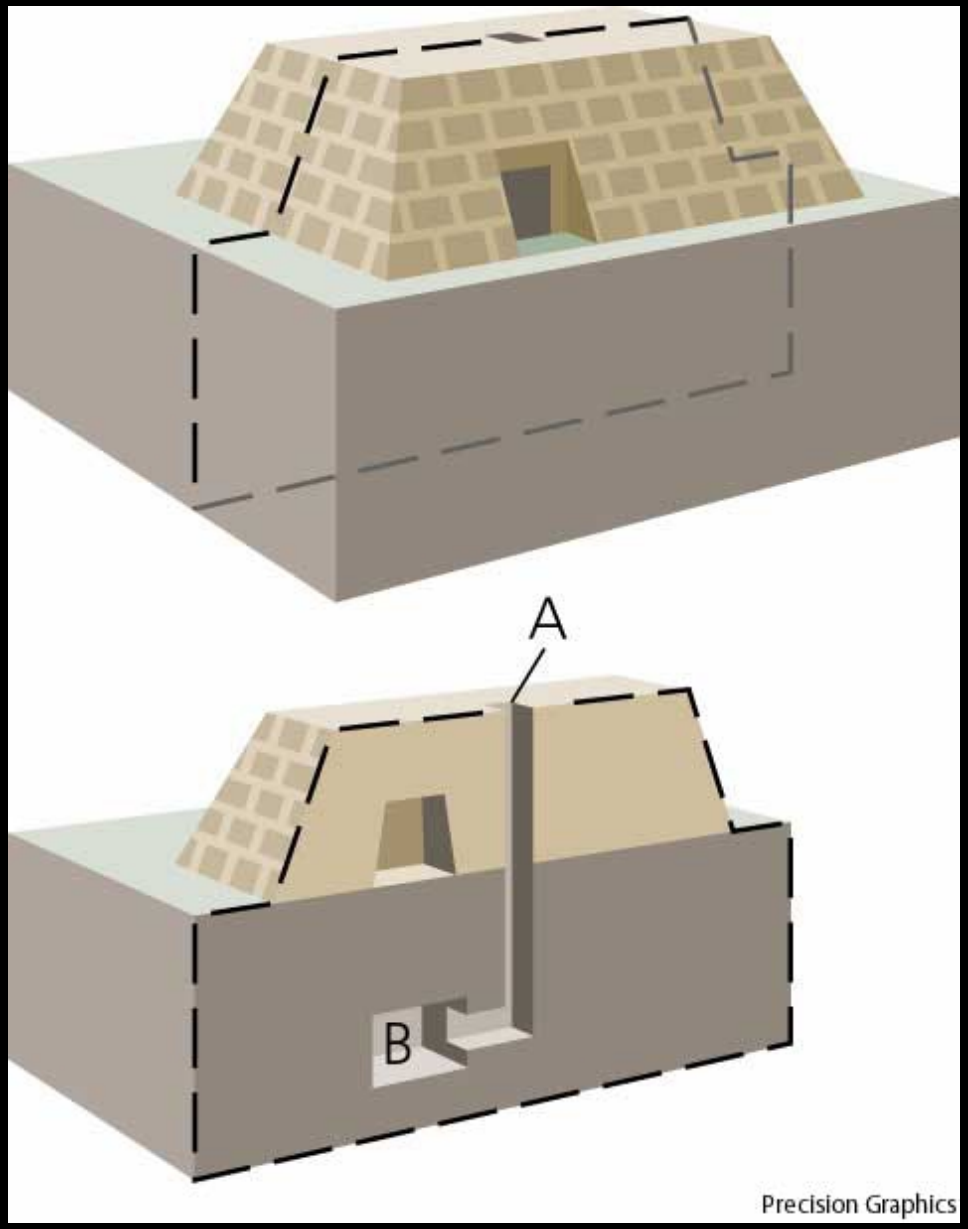

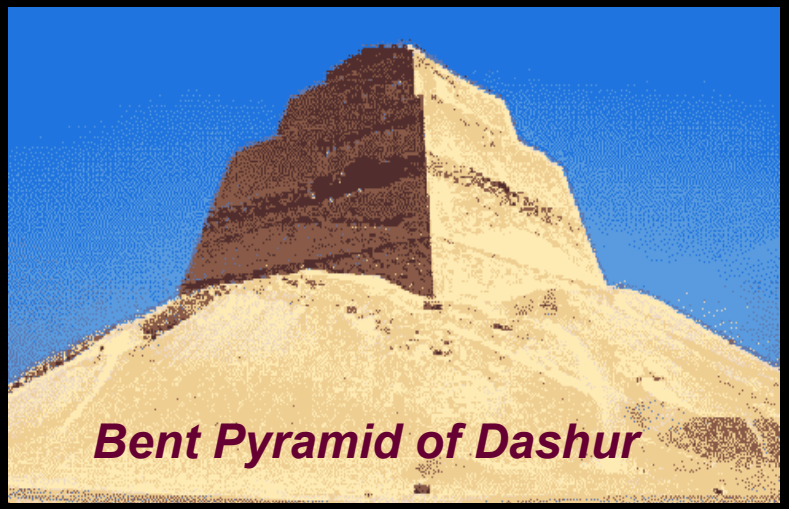

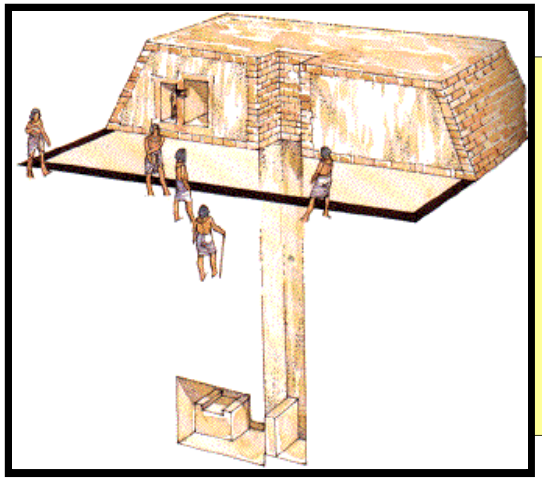

The first pyramids were not really pyramids! They were flat-topped, mud brick tombs called **mastabas**. The rooms of the tomb were built under the rectangular mastaba. A person's mummy was placed at the end of a long passageway. At ground level, a room was made to place food for the dead person's spirit. A statue of the dead person was placed in a room connected to the "food" room so the dead person's spirit could look out at the world.

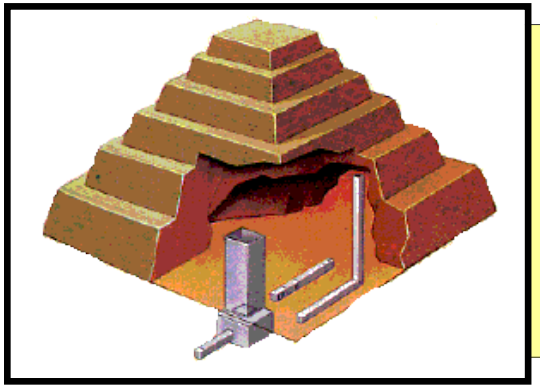

DŽOSEROVA PYRAMIDA

The next pyramid built was **the Step Pyramid**. It was built for the **Pharaoh Zoser**. His architect, Imhotep, built six mastabas. Each mastaba was built on top of the previous mastaba. Inside the pyramid, there were many large rooms with paintings on the walls.

PYRAMIDA V MÉDÚMU

This is a picture of **the Meidum Pyramid**. This was the first pyramid built by Pharaoh Sneferu. It was a straight-sided pyramid until the sides collapsed. Sneferu was never buried in it.

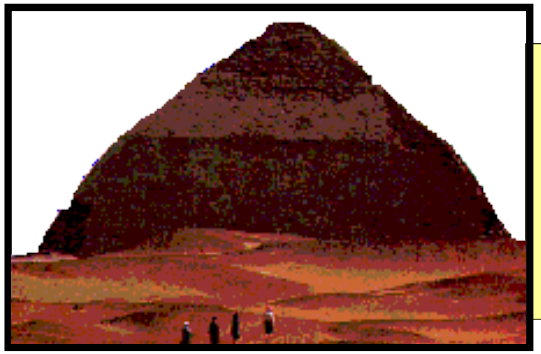

LOMENÁ SNEFEROVA PYRAMIDA

Next comes **the Bent Pyramid**. This pyramid, built at Dashur, was Sneferu's second pyramid. He and his engineers got worried half way up. They thought that the walls were not strong enough to hold the top of the pyramid. They then bent the top inward to make it stronger.

ČERVENÁ SNEFEROVA PYRAMIDA

This is **the Red Pyramid**. It was the third pyramid Sneferu built and the first straight sided pyramid. Can you guess why it was called the Red Pyramid? If you guessed that it was because it looks red in the sun, you're right. Sneferu was probably buried in the Red Pyramid. Like the other pyramids, it was robbed by tomb robbers.

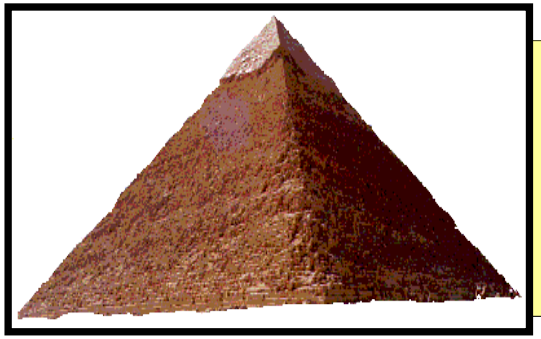

VELKÁ CHEOPSOVA (CHUFEVOVA) PYRAMIDA

This is **the Great Pyramid**. It was built by Sneferu's son, Khufu. It is the tallest building of the ancient world. The Great Pyramid is 482 feet tall and 13 acres wide at the base. It was the tallest building in the world until the Eiffel Tower was built.

DŽOSEROVA PYRAMIDA V SAKKARE

- ***počátek 3. dynastie***

- panovník Džoser
pohřebiště na západ. břehu Nilu, duše odchází na západ

- ***Džoserova pyramida***

– původně nevznikla jako pyramida, ale na počátku jako mastaba - v průběhu stavby došlo k nečekanému obratu – postupně bylo navršeno dalších pět mastab = celkem šestistupňová stavba

DŽOSEROVA PYRAMIDA V SAKKAŘE 2 680BC

Faraón DŽOSER
- první faraón Staré říše, zakladatel třetí dynastie, vládl kolem roku 2700 př.n.l. z města Mennofer.
- na tradičním mennoferském pohřebišti zanechal první z věhlasných egyptských pyramid.
- jeho vezírem byl první architekt v dějinách, jehož jméno známe – Imhotep

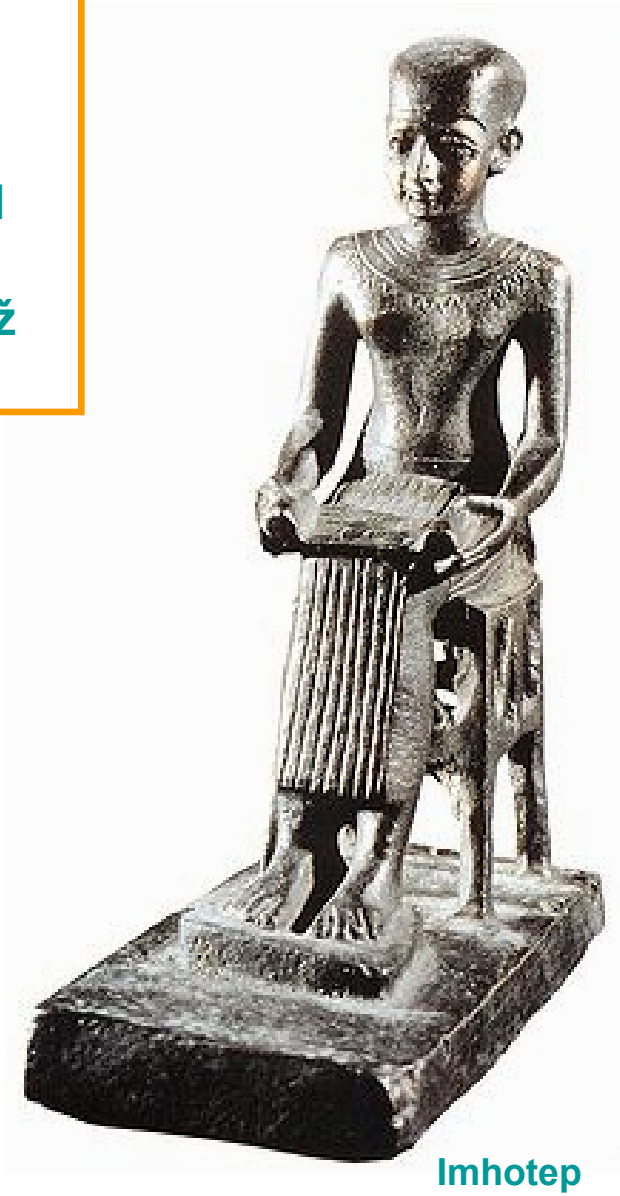

Imhotep

SAKKÁRA
Džóserova pyramida
schéma výstavby

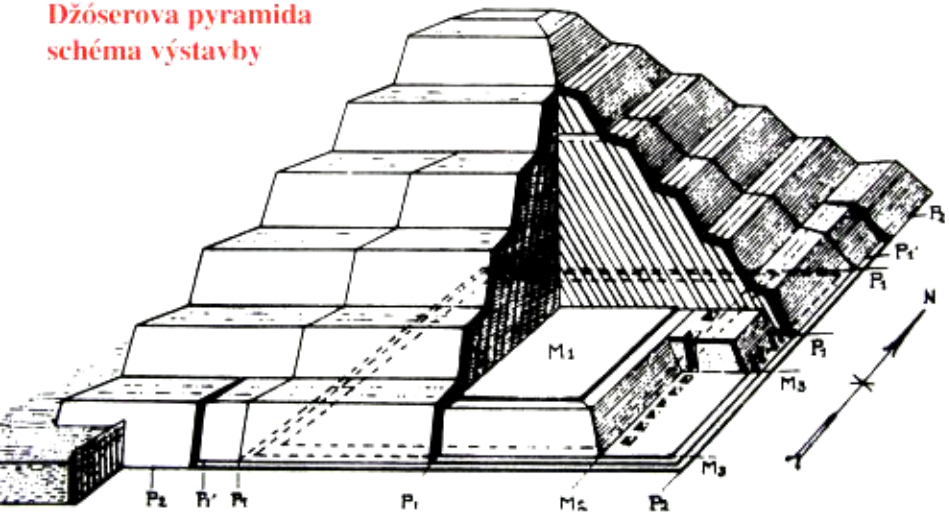

SAKKÁRA
Džóserova pyramida
schéma výstavby

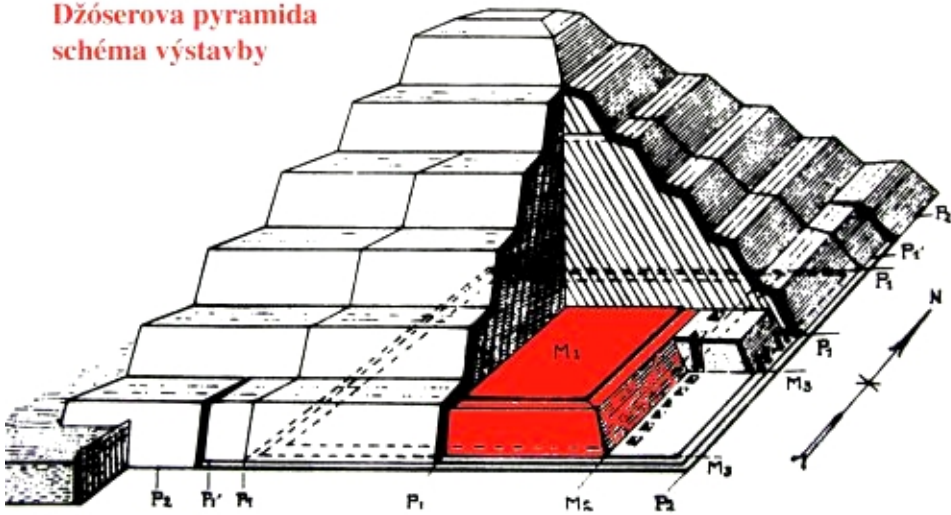

první mastaba

SAKKÁRA
Džóserova pyramida
schéma výstavby

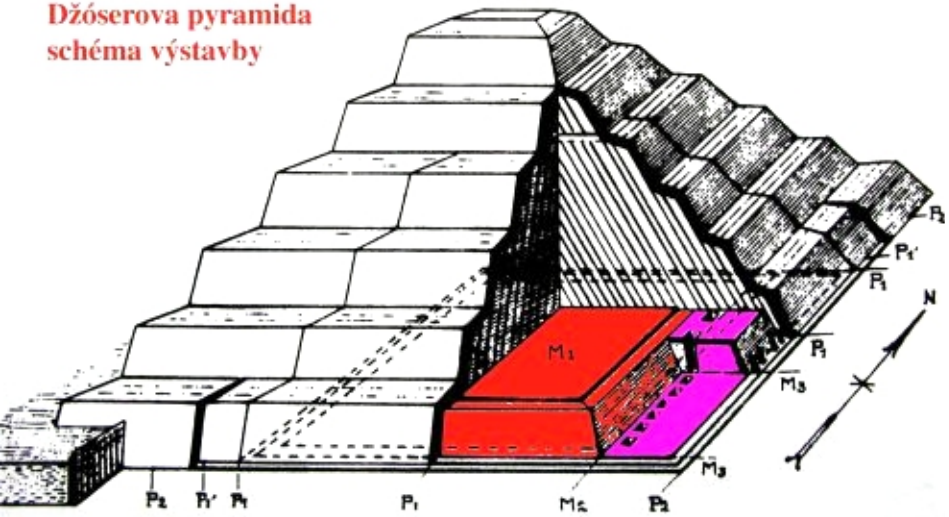

první mastaba **rozšířená mastaba**

SAKKÁRA
Džóserova pyramida
schéma výstavby

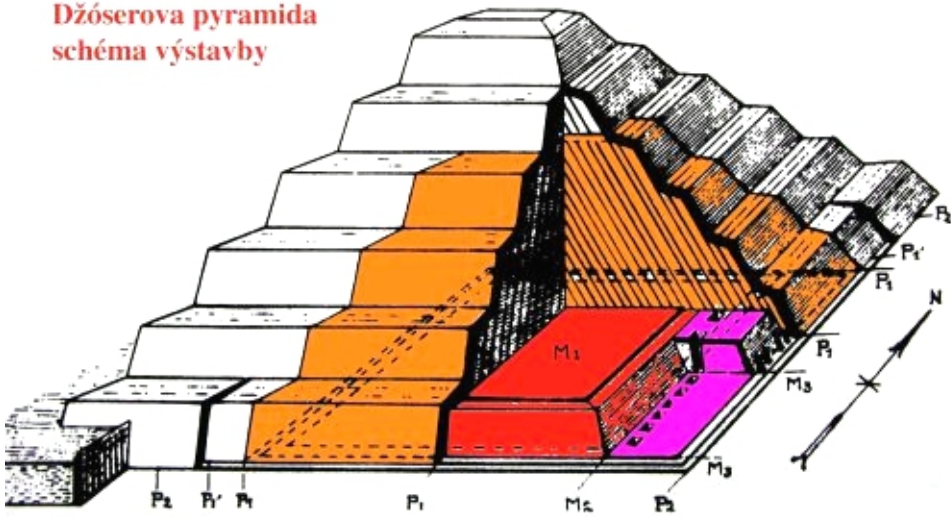

první pyramida

DŽOSEROVA PYRAMIDA V SAKKAŘE

Džoserova pyramida je zádušní stavbou, kterou si nechal postavit panovník 3. dynastie Džoser jako svojí hrobku. Ta se nachází v Sakkáře (tzv. sakkárský komplex leží na ploše měřící přibližně 15 ha).

Krom této si nechal také postavit symbolickou hrobku na královském pohřebišti v Abydu (Ebozev). Je na místě zvaném Bét-Challáf a převyšuje všechny ostatní; je jen z nepálených sušených cihel.

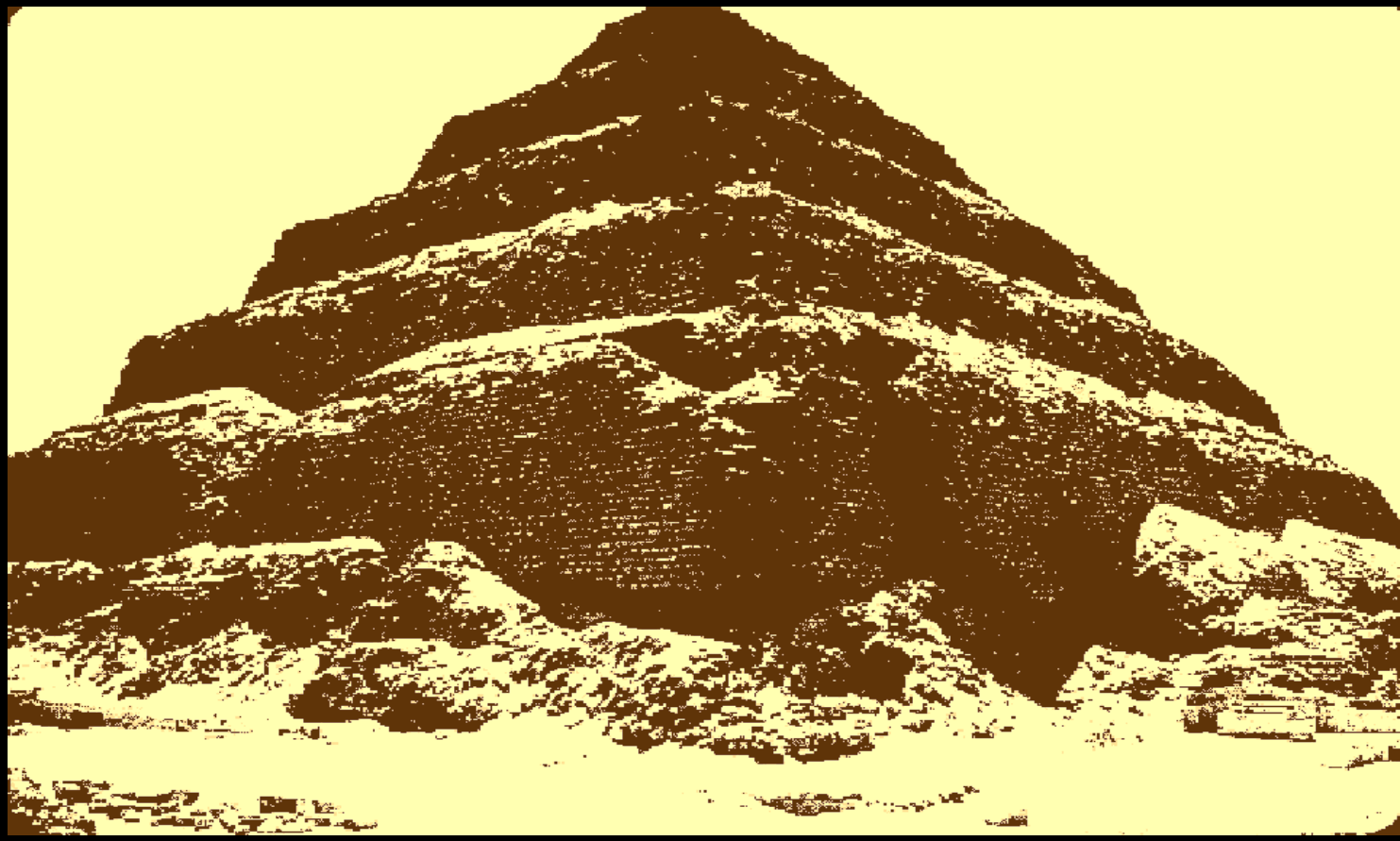

Stavitelem této první egyptské pyramidy byl Imhotep. Dal odvézt písek a vyrovnat na staveništi vápencový povrch. Potom byly v kameni vyhloubeny asi 28 m dlouhé šachty a jejich dno bylo obloženo žulou. Ta se v okolí netěžila, proto se musela dovážet z lomů 800 km od Sakkáry a kvádry byly dopravovány po Nilu. Stupňovitá Džoserova pyramida je od Velké pyramidy v Gíze vzdálena asi 14 km. Byla původně jen mastabou, která původně patrně patřila královu pravděpodobnému předchůdci Sanachtovi (Nebka). Imhotep tuto základní stavbu navýšil o dva stupně, později přidal ještě tři další – tak vznikla první pyramida. Po několika pozdějších úpravách získala stavba svůj dnešní šestistupňový vzhled

DŽOSEROVA PYRAMIDA V SAKKAŘE 2 680BC

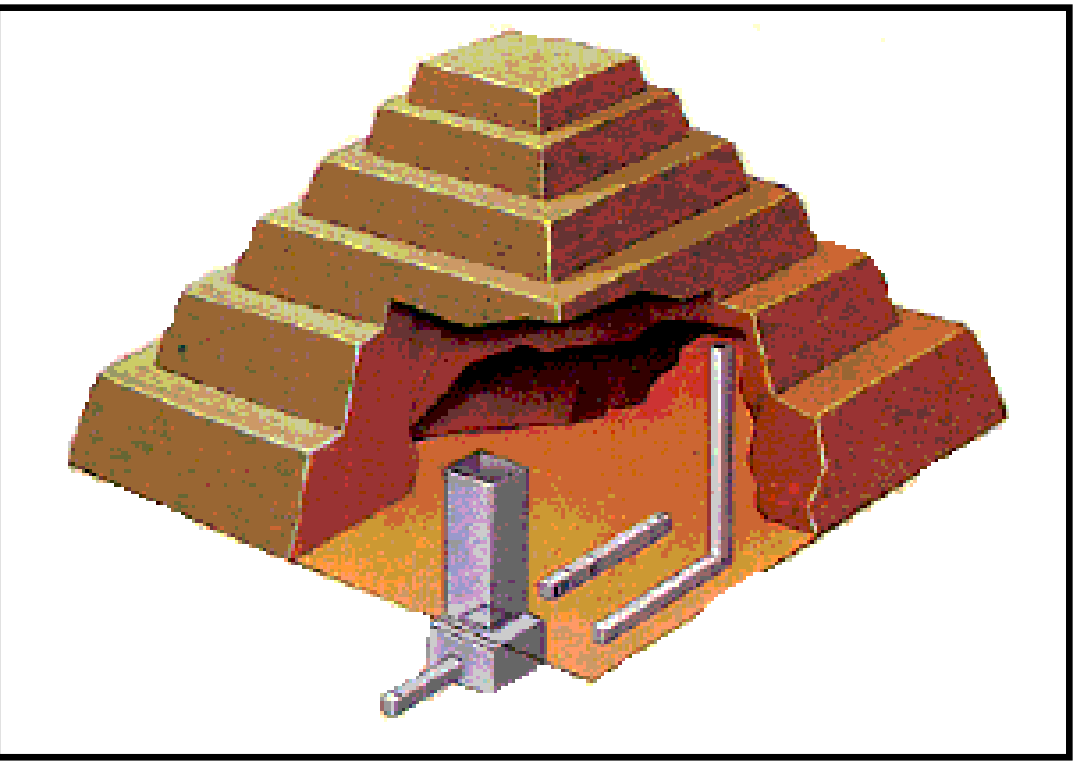

Džoserova pyramida – řez

Umístění pohřební komory

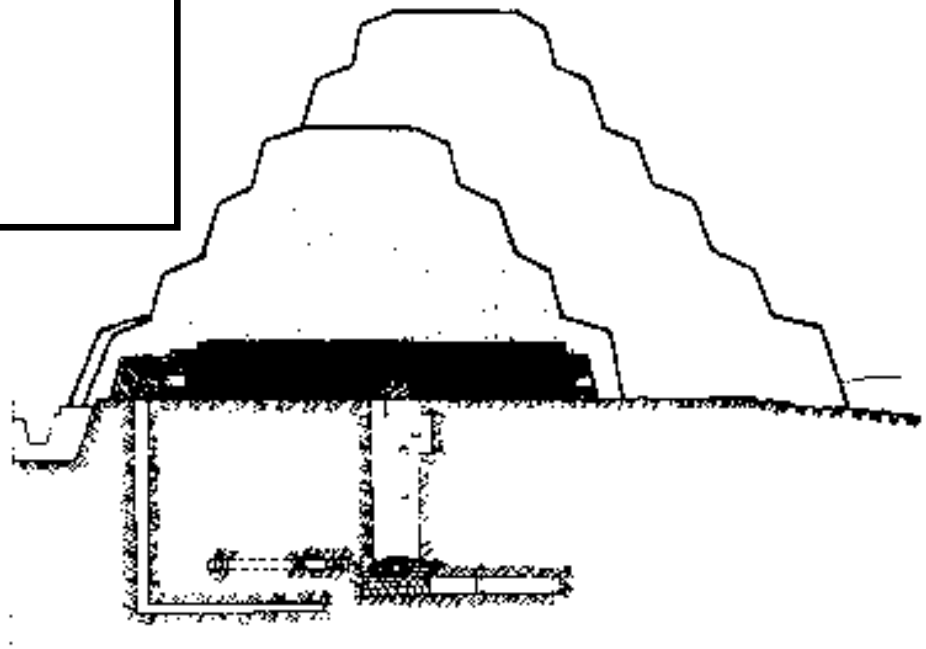

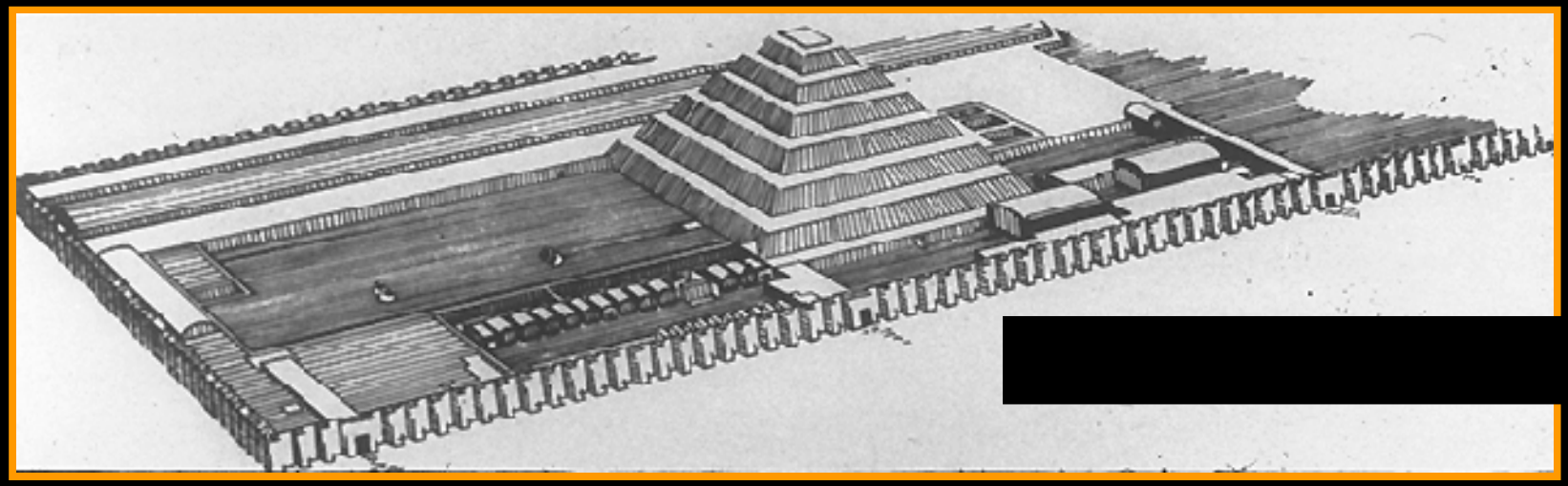

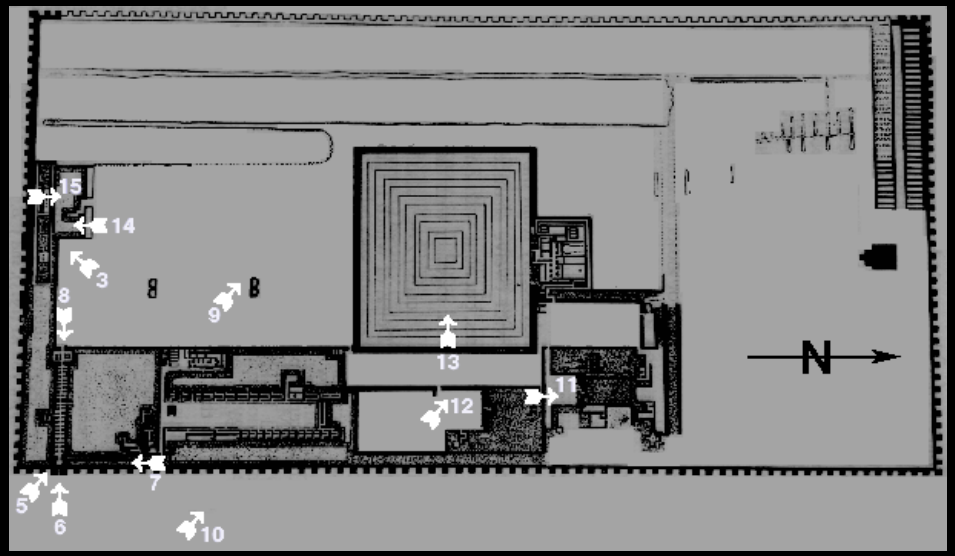

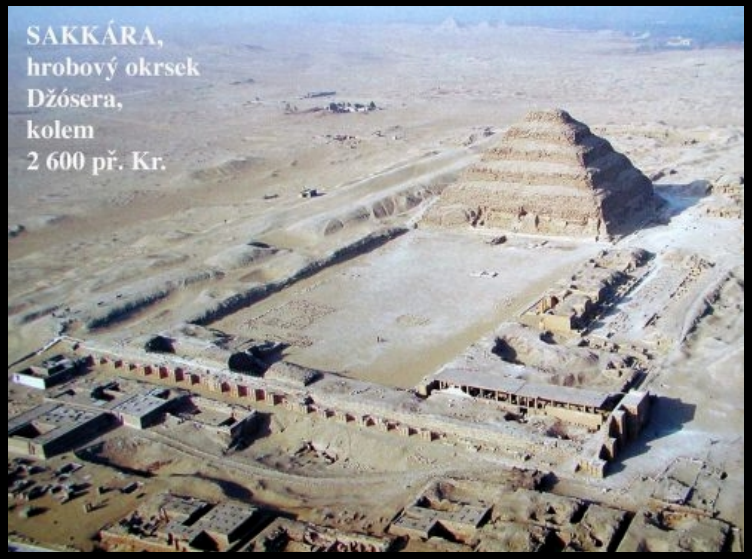

- ***Džoserův komplex*** - obehnán plotem a valy, pyramida, jižní a severní dům (pozemské správní budovy – centra), sýpky, kamenné kopie všeho pozemského, detaily struktur, kámen dokonale kopíruje, popisuje a napodobuje původní materiály - rohož, rákosí přepásané provazy, svazek stvolů a poupat lotosu pod hlavicí omotán provazem
- typy sloupů - různé rostliny: lotosový, papyrusový, palmový...

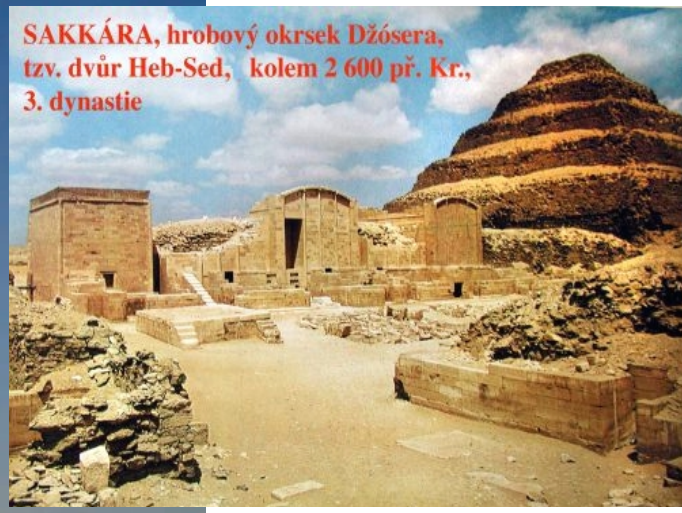

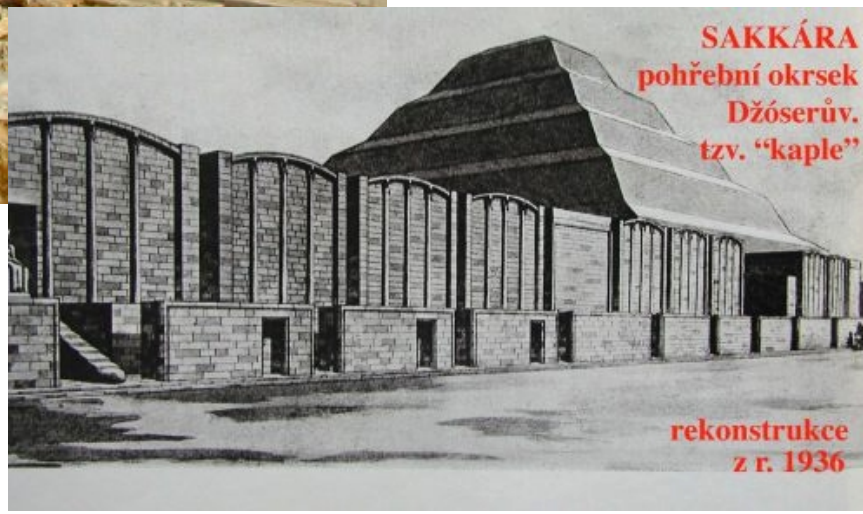

Djoser's Step Pyramid *was originally about 60 m high and 121 m by 109 m square. This veiw shows the buildings of the Heb Sed court.*

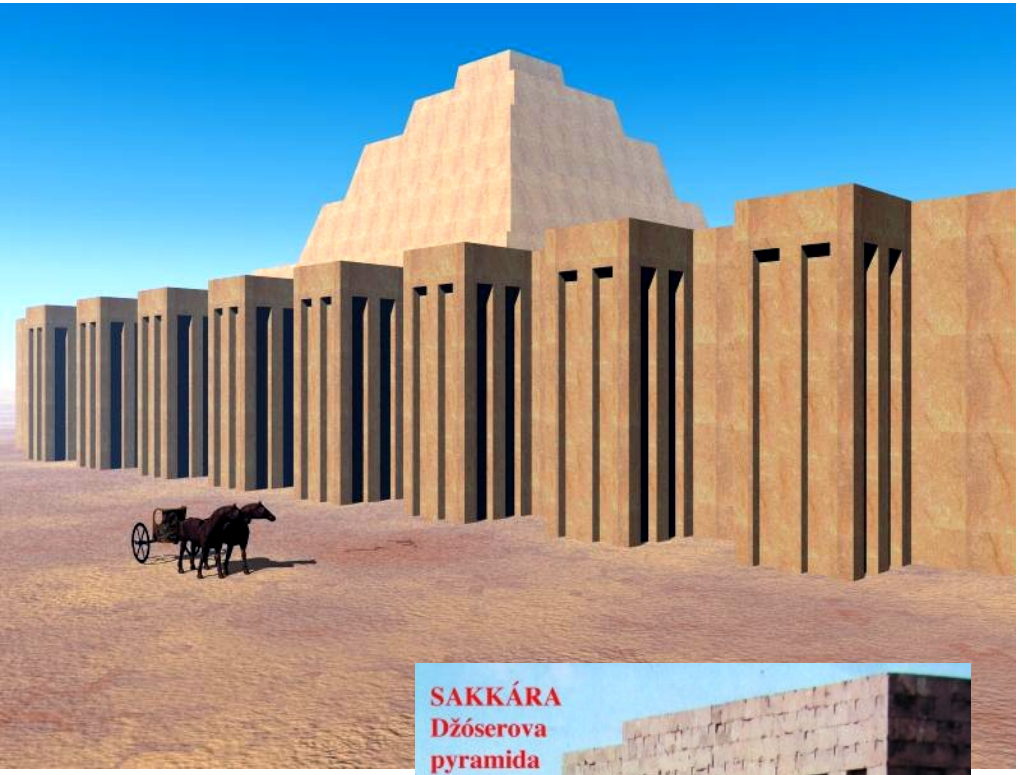

SAKKÁRA, hrobový okrsek Džósera,
kolem 2 600 př. Kr.
obvodová stěna
s
portálem
3. dynastie

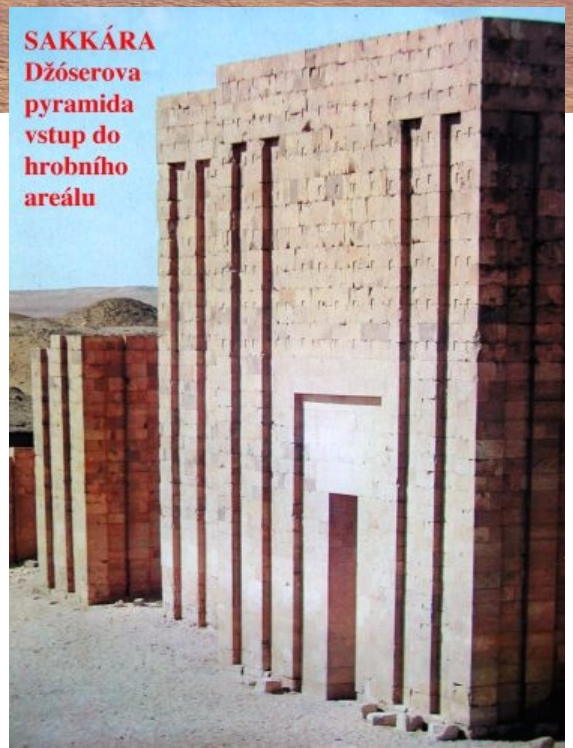
SAKKÁRA
Džóserova
pyramida
vstup do
hrobního
areálu

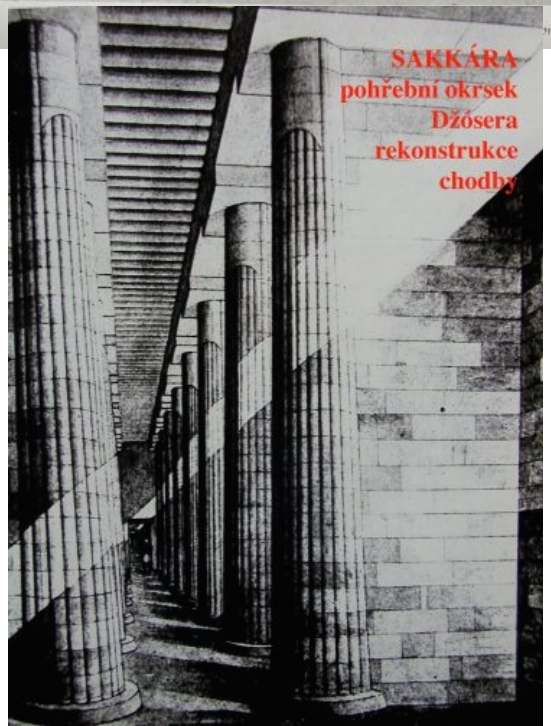
SAKKÁRA
pohřební okrsek
Džósera
rekonstrukce
chodby

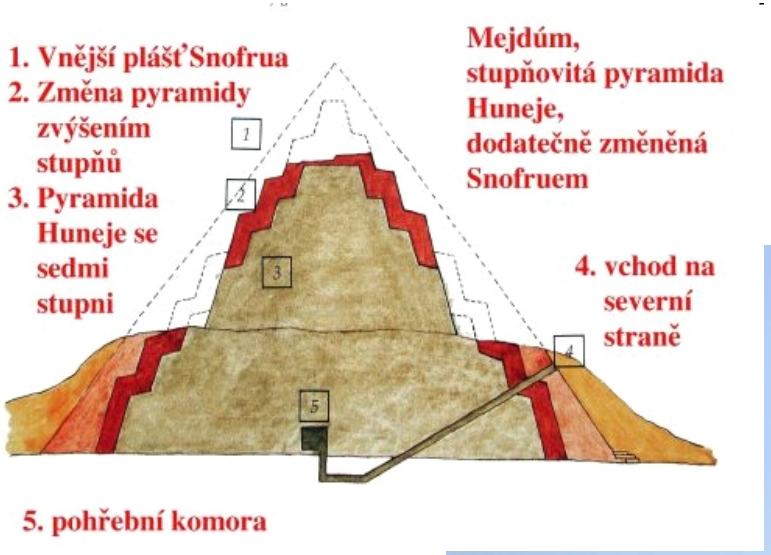

Pyramida u Mejdúmu není v pravém slova smyslu Snofruovou pyramidou, ten ji nechal pouze dokončit. Tato pyramida patří jeho předchůdci Hunejovi, za jehož vlády nebyla dokončena.

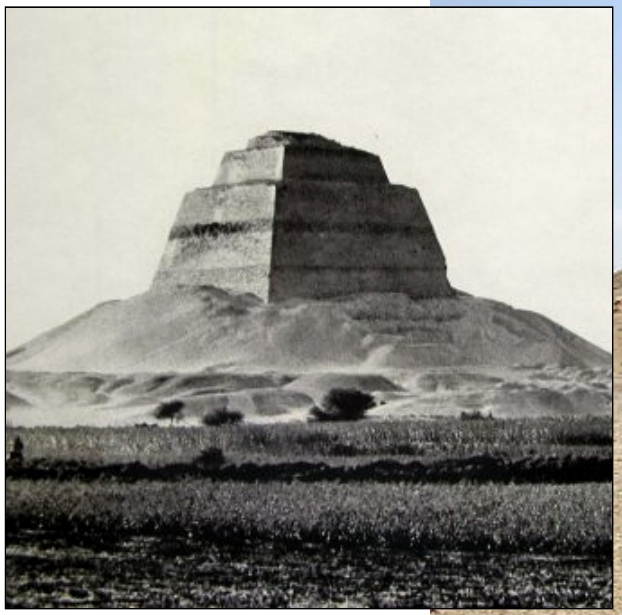

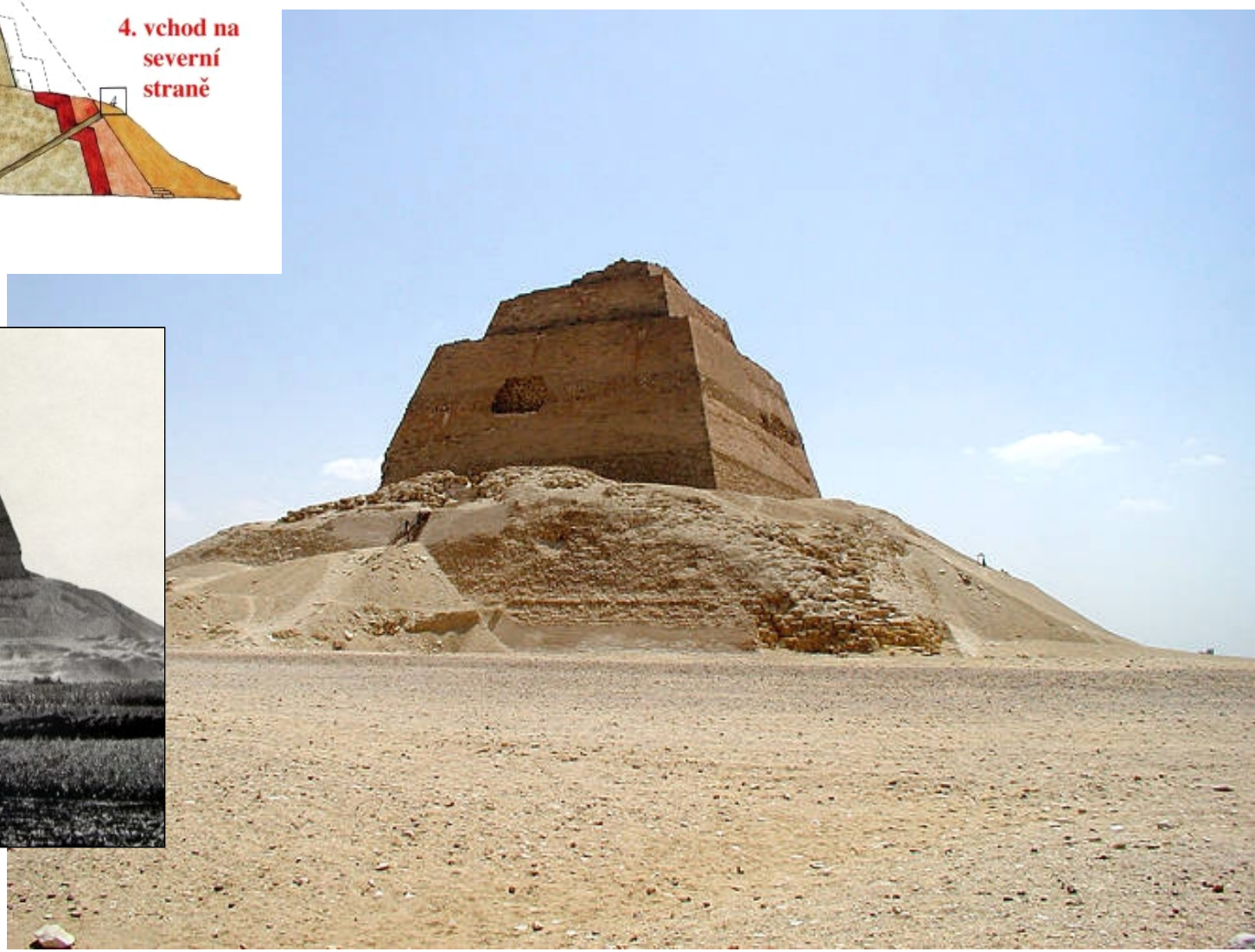

Lomená pyramida

- Lomená pyramida krále **Snofrua** se nachází u **Dahšúru**. Ke stavbě své první pyramidy si faraon zvolil místo ležící kilometr od okraje plošiny, což nijak neusnadňovalo přepravu materiálu. Tato pyramidy vděčí za své jméno tomu, že přibližně v polovině její výšky dochází k náhlé změně sklonu.
- Lomená pyramida měla být původně vysoká 105,7m a strana základny měla měřit 188,6m. Nebyla stavěna na rostlé skále, ale na hlinitoštěrkovitém podloží. V průběhu stavby došlo pravděpodobně k prasklinám a to přinutilo stavitele změnit sklon z téměř 55° na 43°.
- Je jedinečná i tím, že má dva vchody - jeden ze severu (tak jak bylo za Staré říše zvykem) a druhý ze západu. Od severního vchodu vedla svažující se cesta do první tzv. spodní předsíně s přečnělkovou klenbou. Západní vchod ústil do chodby vedoucí do tzv. horní komory, která byla také zaklenuta přečnělkovou klenbou.

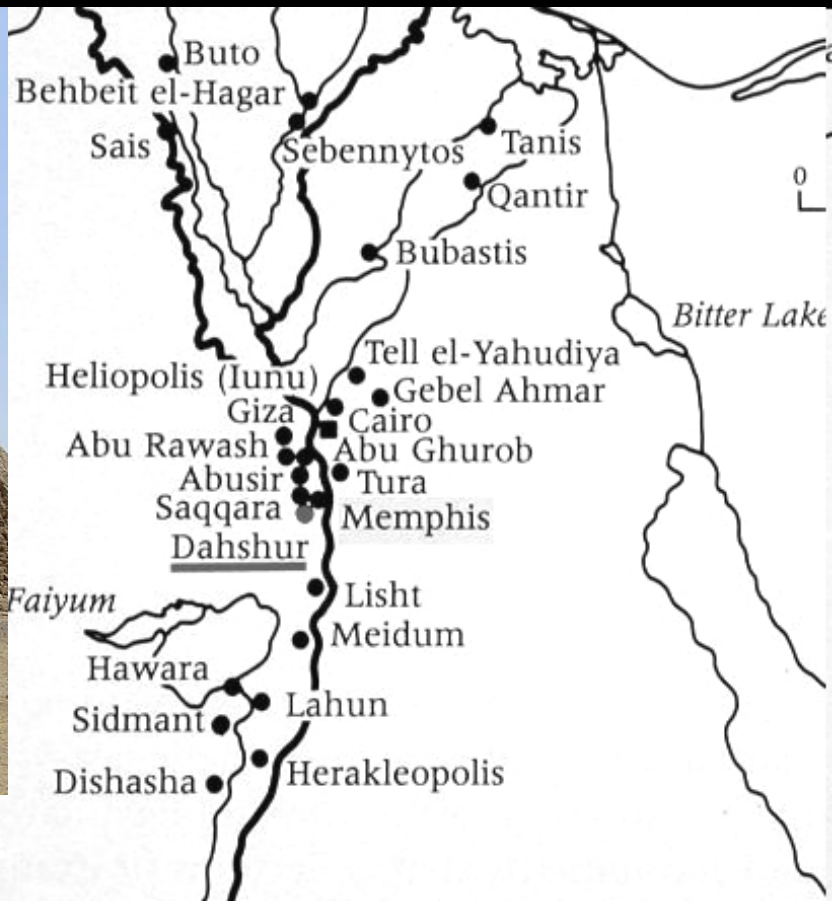

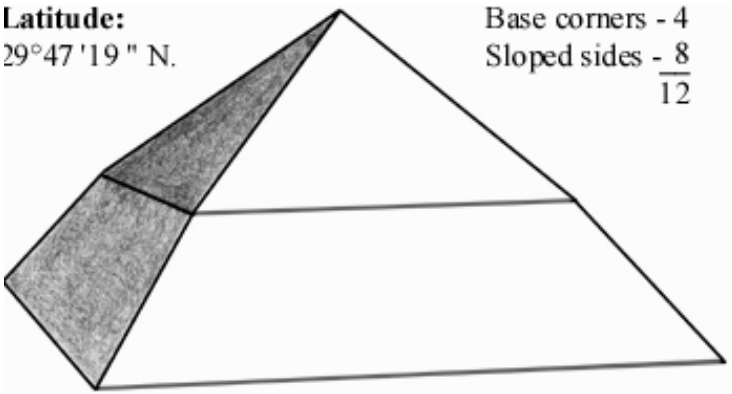
Latitude:
29°47 '19 " N.
Base corners - 4
Sloped sides - 8
12

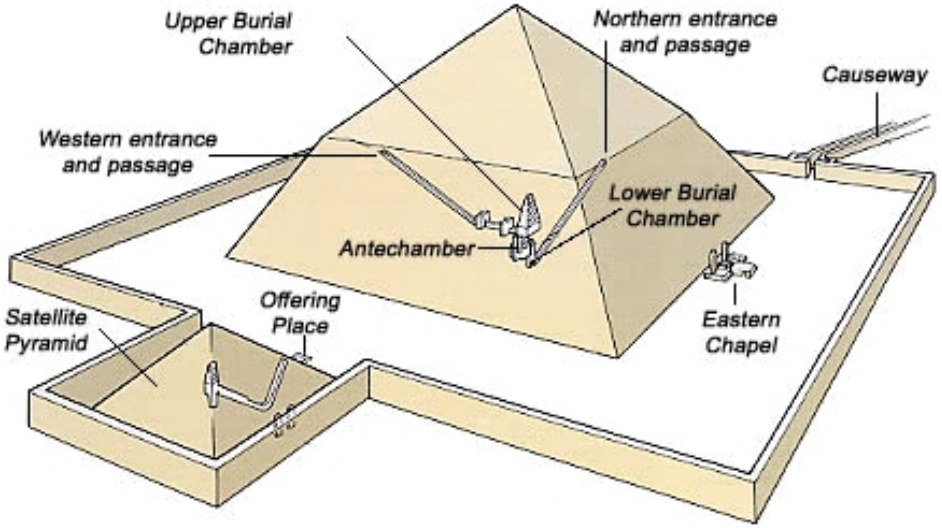
Upper Burial Chamber
Northern entrance and passage
Causeway
Western entrance and passage
Lower Burial Chamber
Antechamber
Offering Place
Satellite Pyramid
Eastern Chapel

*Červená pyramida se nachází taktéž u **Dahšúru** její pojmenování je odvozeno od barvy kvádrů, ze kterých je postavena. Její základna měří 221,5x218,5 metru, je vysoká 104,4 metru. Je to třetí největší pyramida v Egyptě a zároveň je to první typická pyramida, která kdy byla na půdě země Nilu postavena. To znamená, že je jako první postavena ve tvaru pravidelného jehlanu a skládá se ze 160 vrstev kamene. Je však málo prozkoumána. První známý člověk, který do ní kdy vstoupil, byl Václav R. Prutký, který v ní byl nejpozději v roce 1751. Častěji se však uvádí, že první do ní vstoupil Angličan Perring „teprve“ v roce 1837.*

Zajímavá je skutečnost, že některé části kamenného obkladu byly datovány. To nám dává představu o tom, jak dlouho se pyramidy stavěly a jaký byl postup stavebních prací.
Dovídáme se, že stavba pyramidy byla pravděpodobně zahájena mezi dvaadvacátým a devětadvacátým rokem Snefruovy vlády. O dva roky později měla pyramida již šest vrstev kamene a do čtyř let bylo 30 procent stavby dokončeno. Celá stavby pyramidy trvala kolem sedmnácti let.

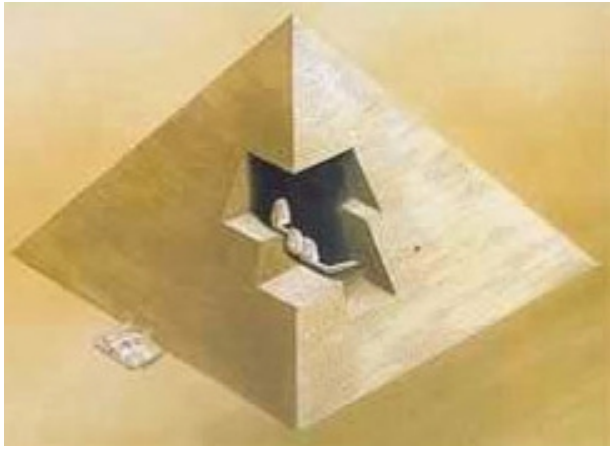

PYRAMIDY V GÍZE

- **MYKERINOVA**
  Menkaurova
- **CHEFRENOVA**
  Rachefova
- **CHEOPSOVA**
  Chufuvova

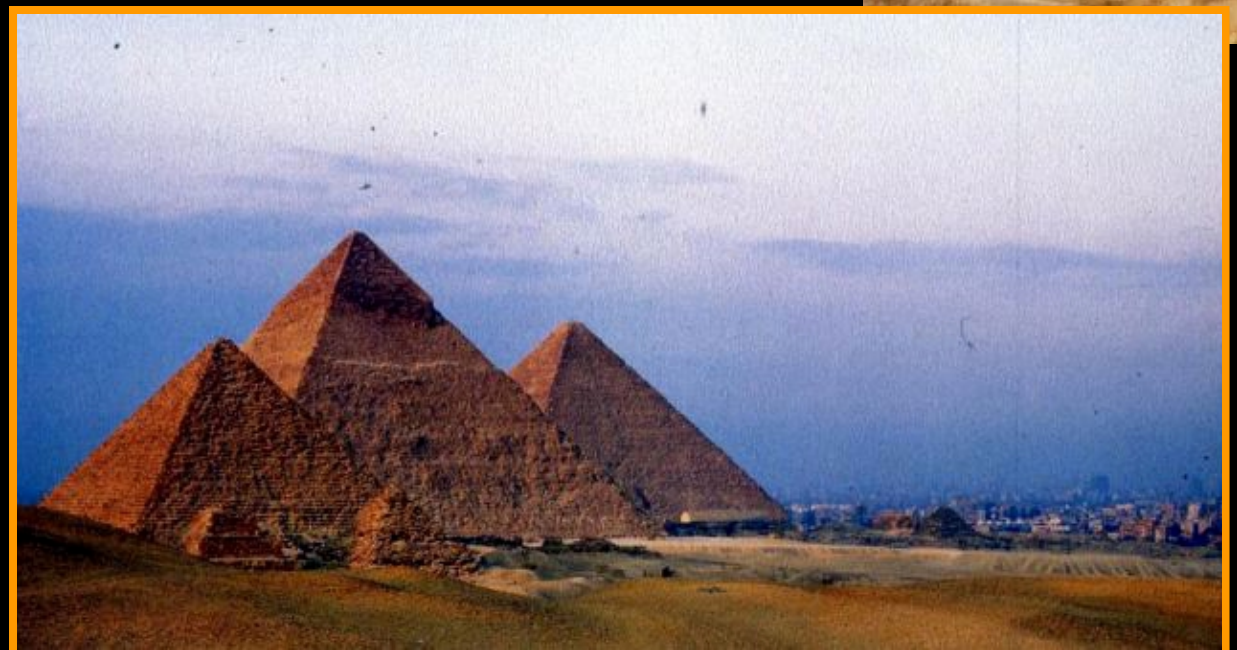

plán pohřebního komplexu v Gíze

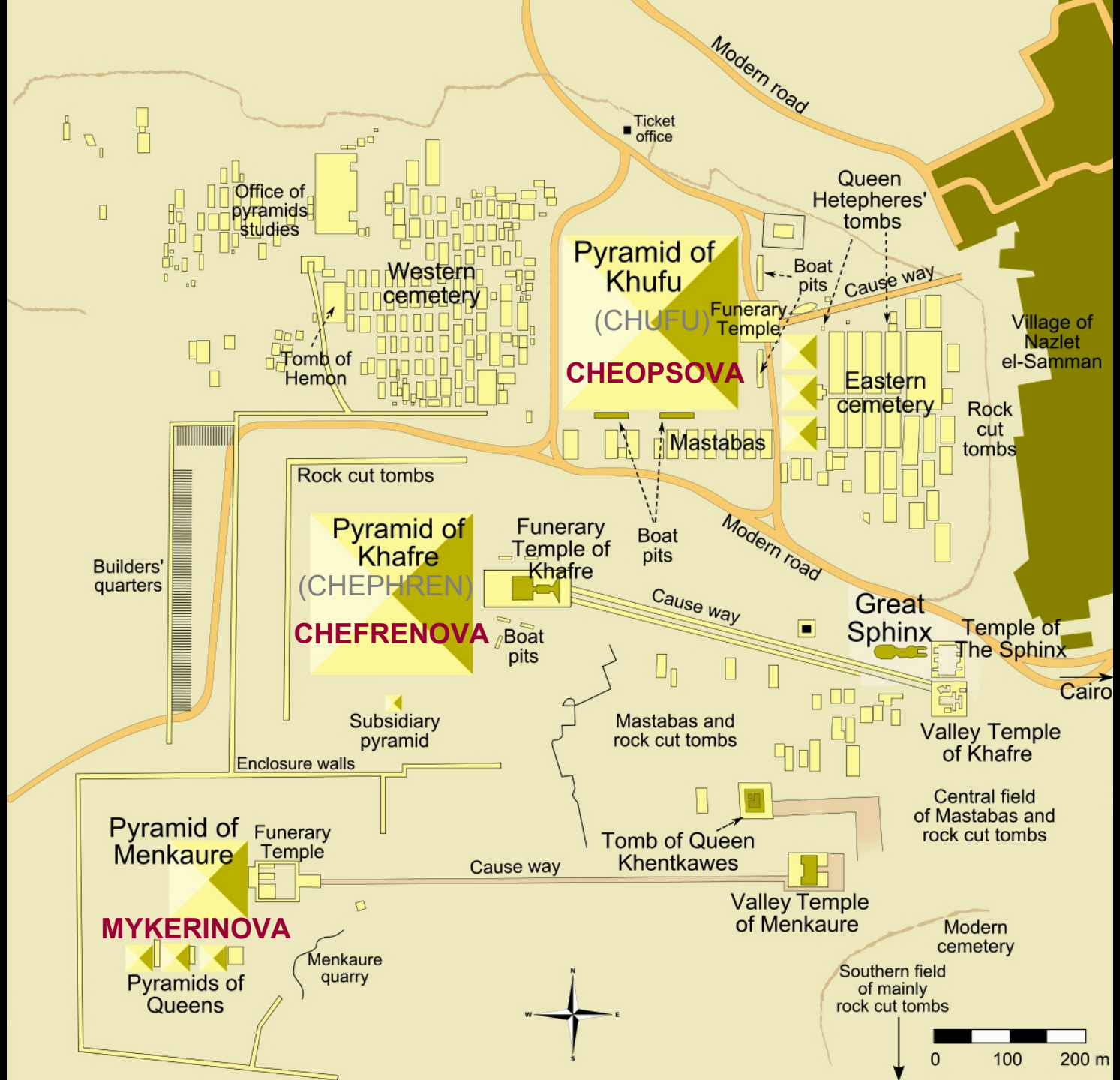

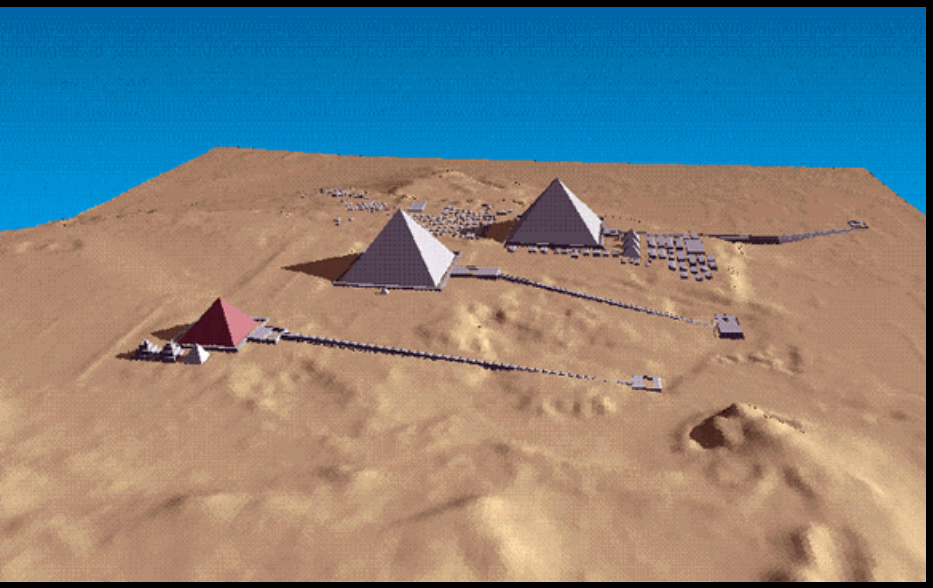

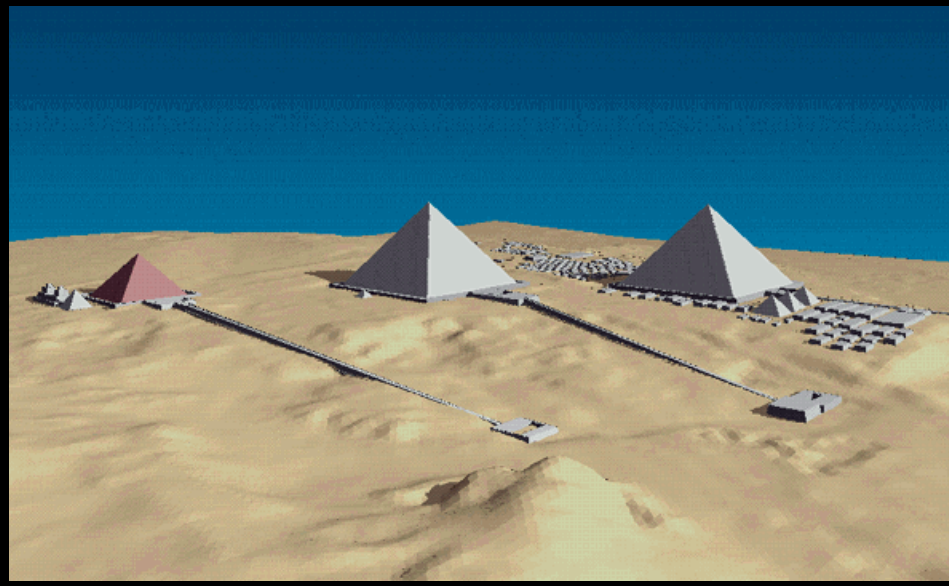

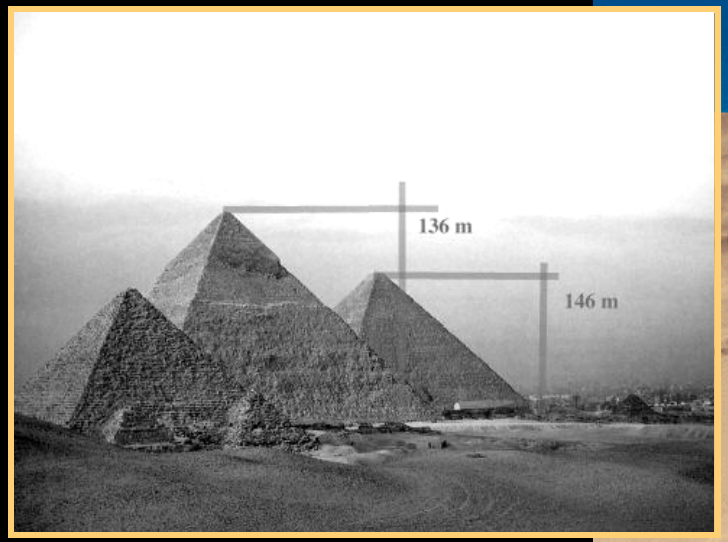
136 m
146 m

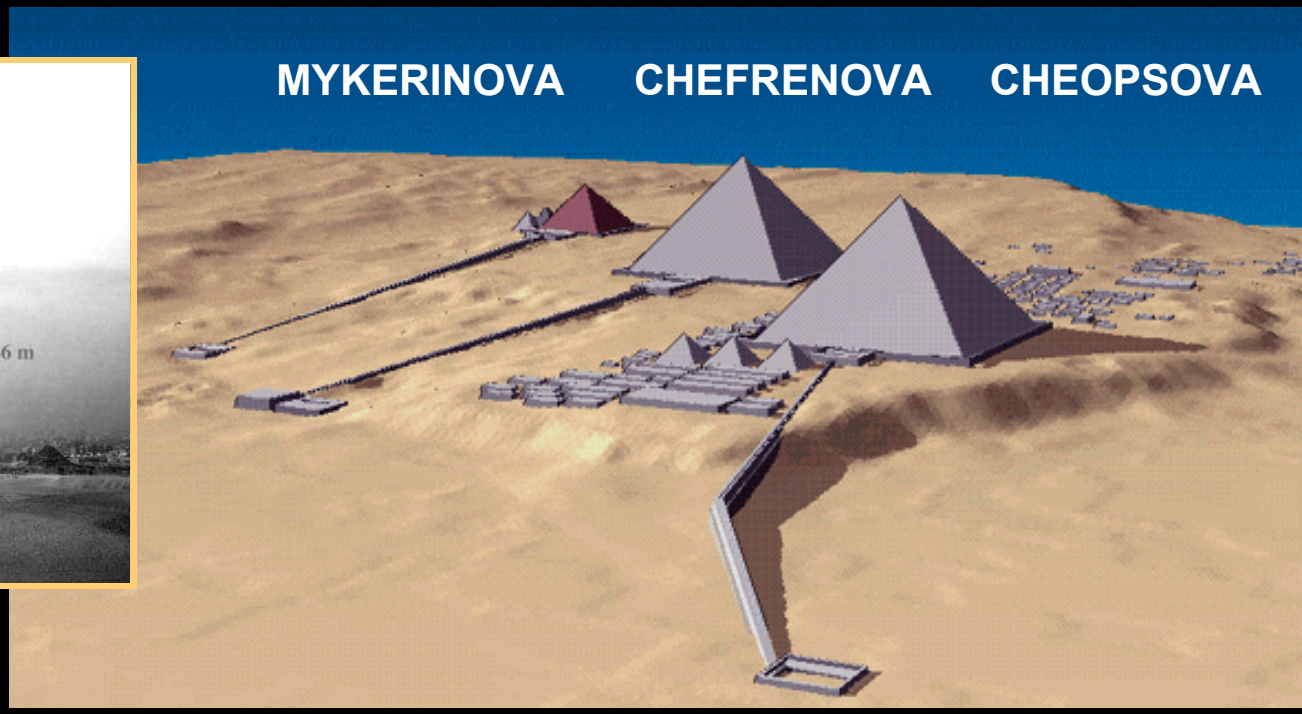
MYKERINOVA
CHEFRENOVA
CHEOPSOVA

MYKERINOVA ***Menkaurova*** **CHEFRENOVA** ***Rachefova*** **CHEOPSOVA** ***Chufevova***

MYKERINOVA PYRAMIDA

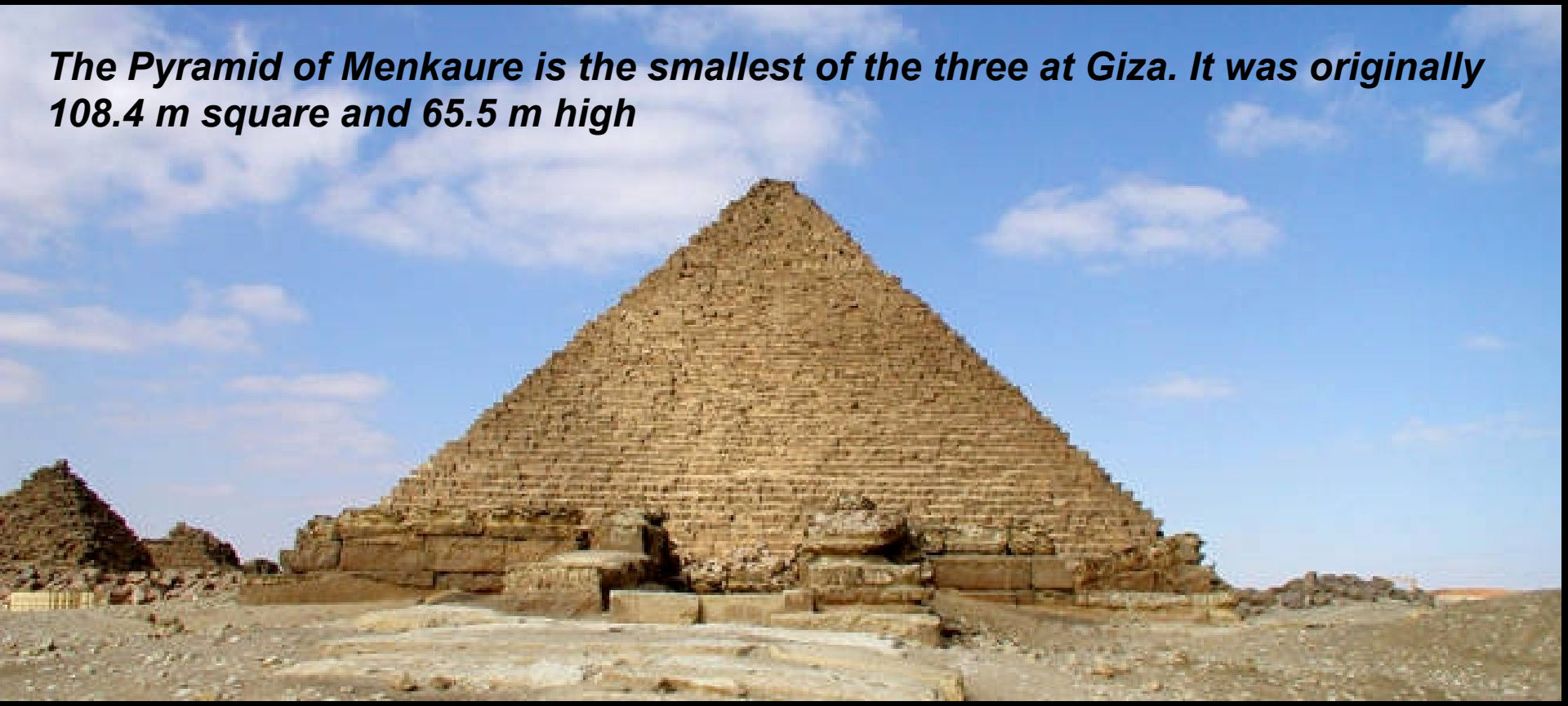

- *Pyramida je na poli v Gíze nejmladší a nejmenší, ale i tak už nikdo jiný po Mykerinovi vyšší pyramidu nikdy nepostavil. Základna pyramidy měří 108,4 metru a vysoká je „jen“ 66,45 metru. Sklon je přibližně 51°.*
- *Na její stavbu bylo použito větší množství žuly, což byl materiál mnohem prestižnější než pískovec. Podle dostupných zpráv však byla pyramida ze všech nejkrásnější, a to díky obložení, které mělo být v dolní třetině z asuánské červené žuly, ve střední třetině z bílého turského vápence a špička byla opět z červené žuly. Toto obložení se dochovalo až do 16. století, kdy bylo uloupeno mamlúky.*

MYKERINOVA PYRAMIDA

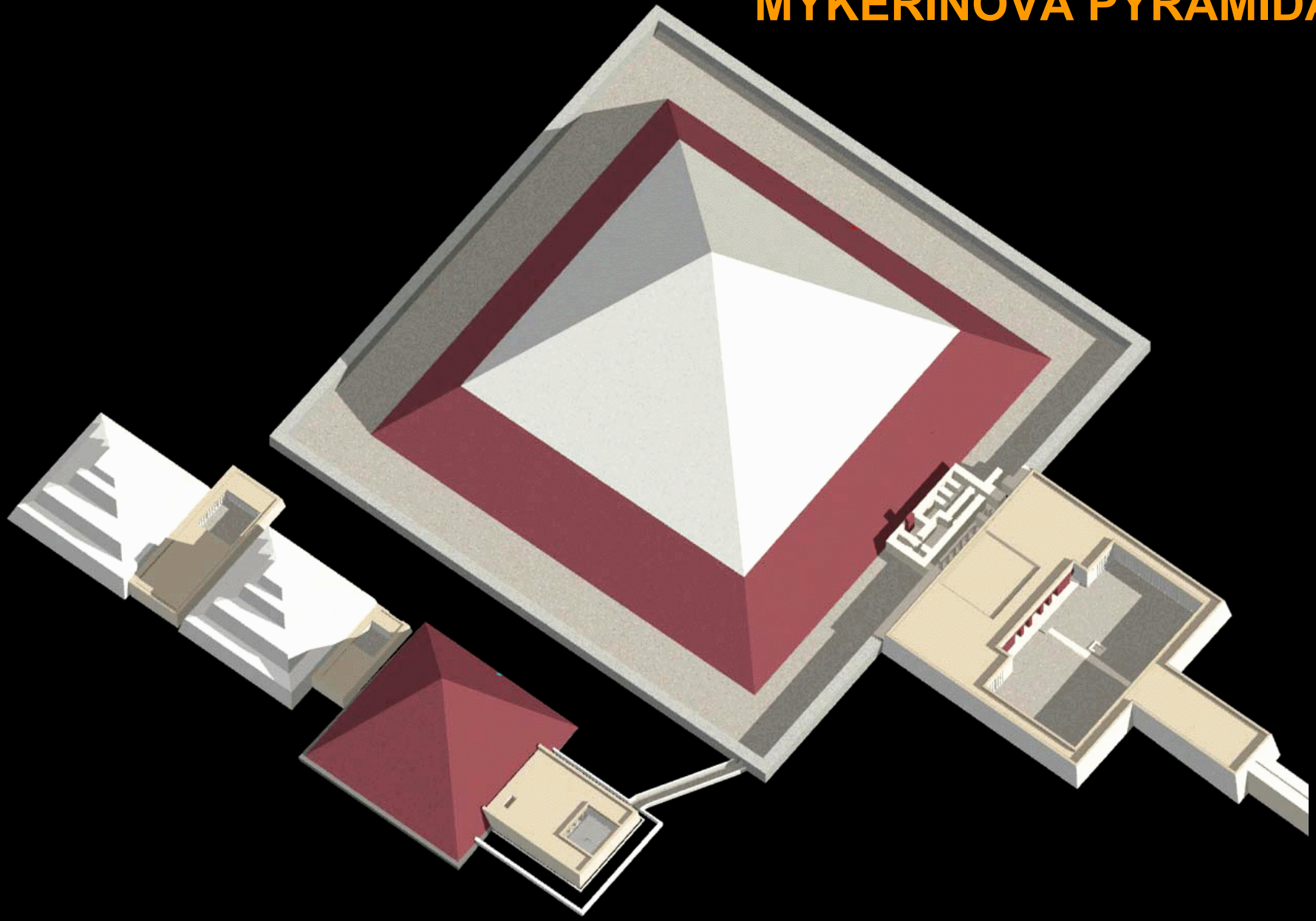

© AIRPANO.RU

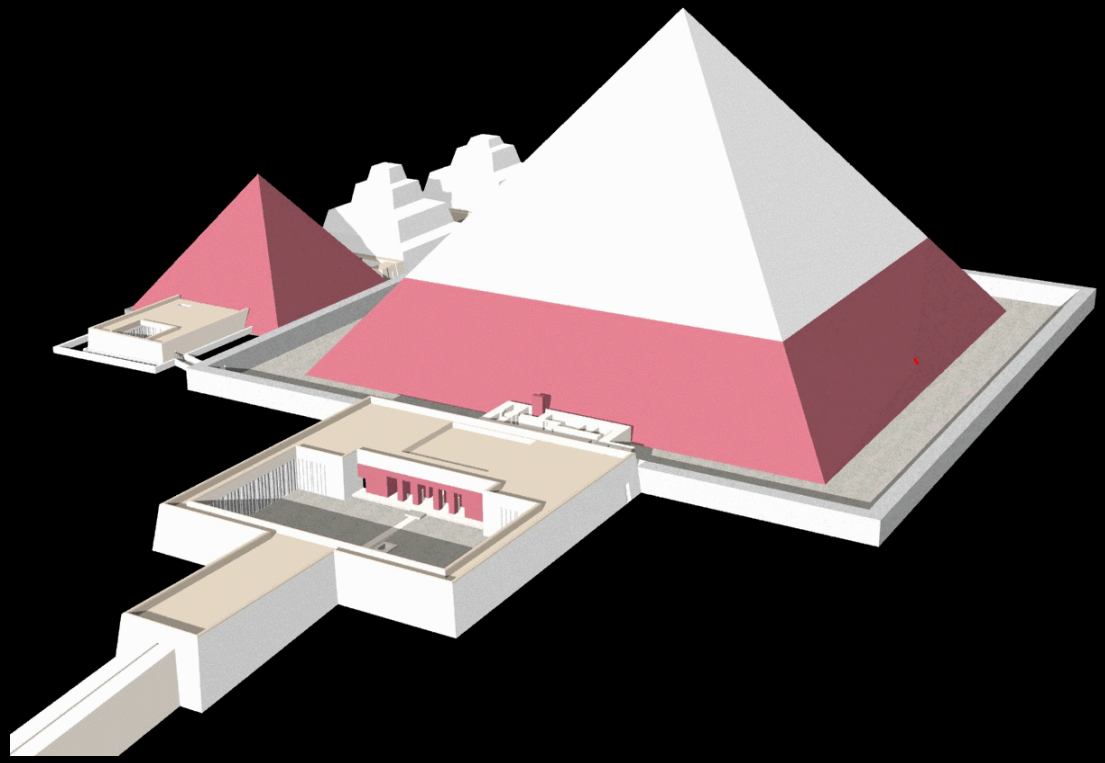

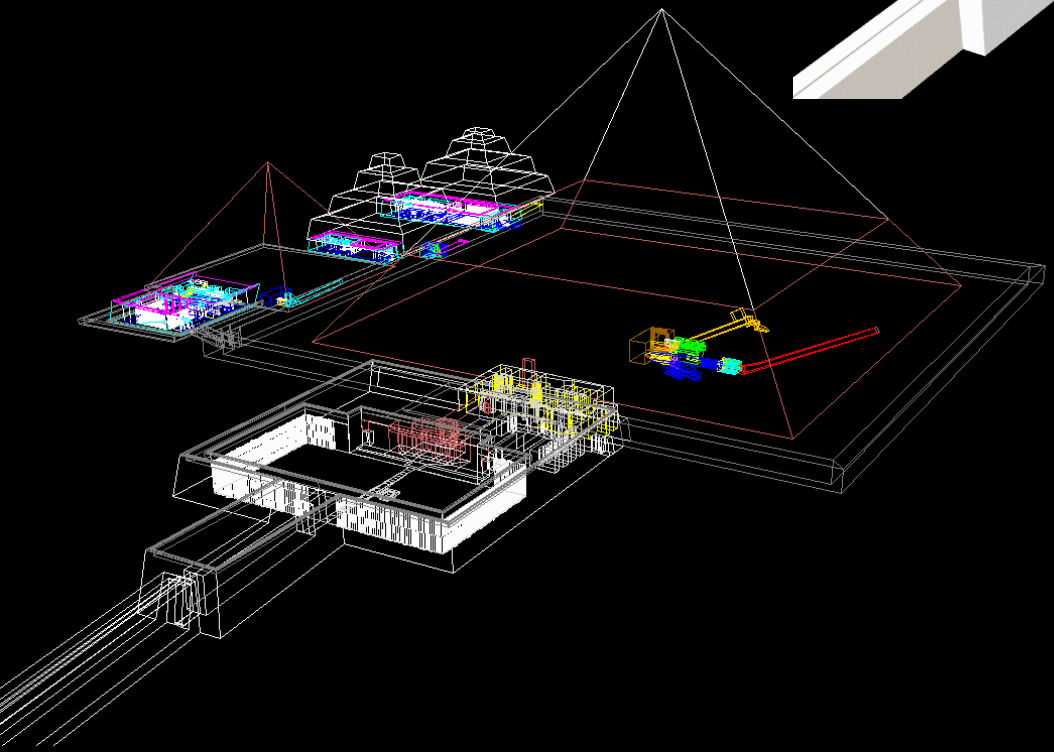

MYKERINOVA PYRAMIDA

view of Menkaure Pyramid Complex

TOUR MAP Google
ПОКАЗАТЬ УПРАВЛЕНИЕ
©AIRPANO.RU

CHEFRENOVA PYRAMIDA

Khafre's Pyramid was originally 215 m square and 136.5 m high. It is the only one of the Giza Pyramids to retain some of the casing at it's summit.

CHEFRENOVA PYRAMIDA

Rachefova

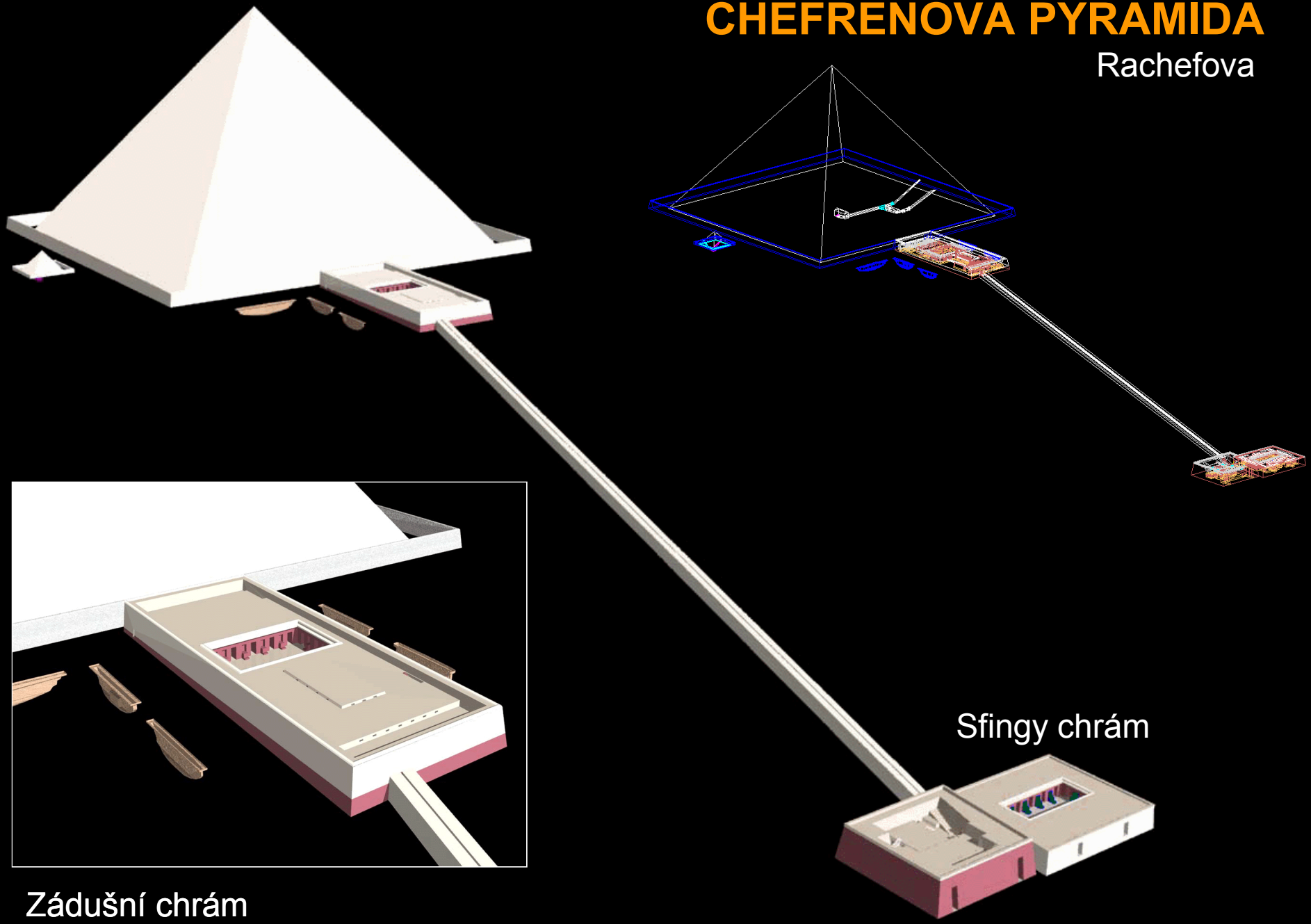

TOUR MAP Google
ПОКАЗАТЬ УПРАВЛЕНИЕ
©AirPano.ru

CHEFRENOVA PYRAMIDA

view of Khafre Pyramid Complex

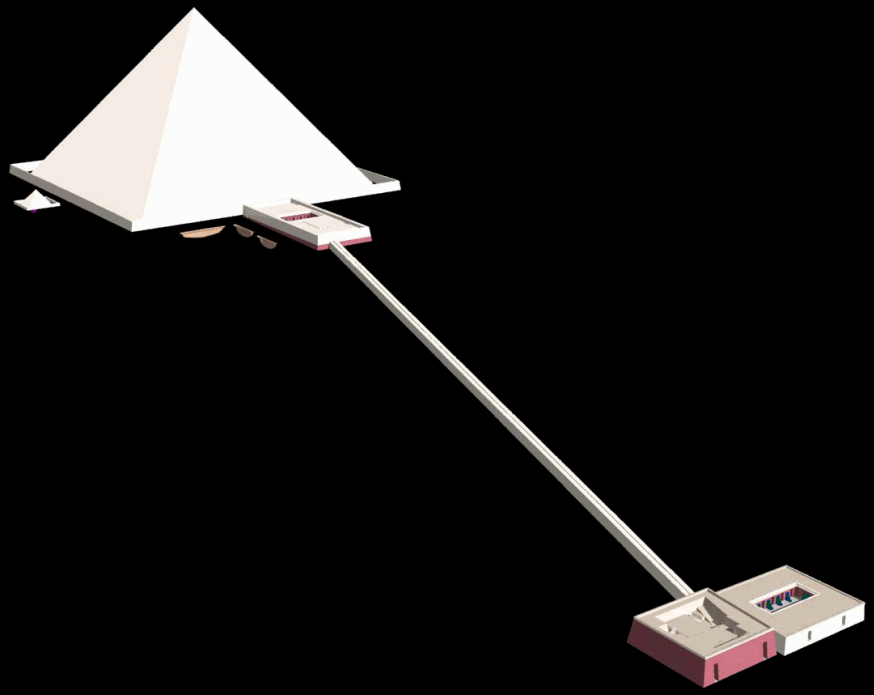

Interiér zádušního chrámu Chefrenovy pyramidy

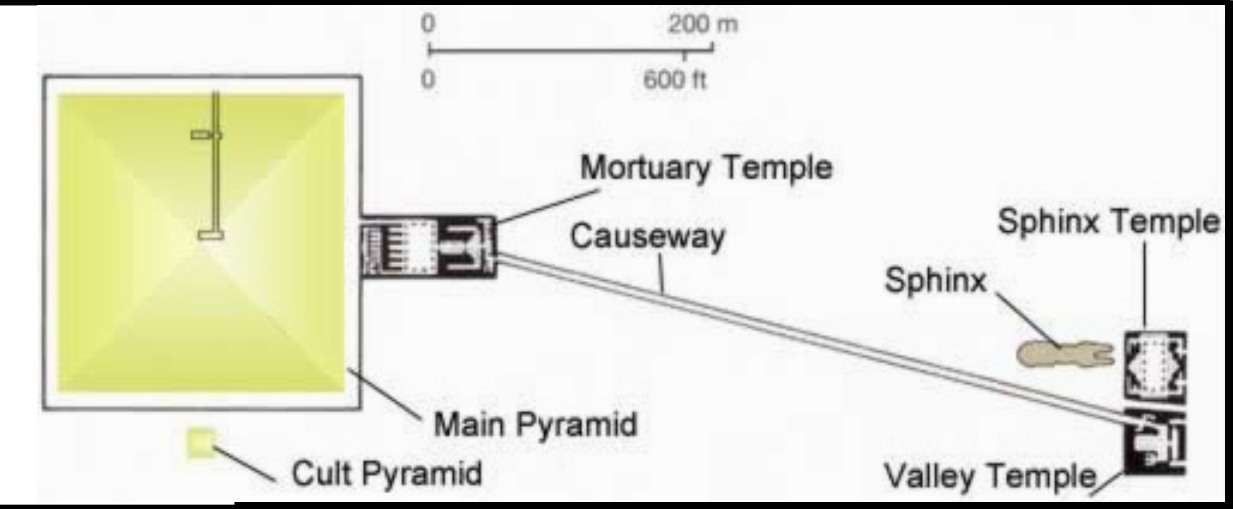

Půdorys komplexu Chefrenovy pyramidy

CHEFRENOVA PYRAMIDA

interiér

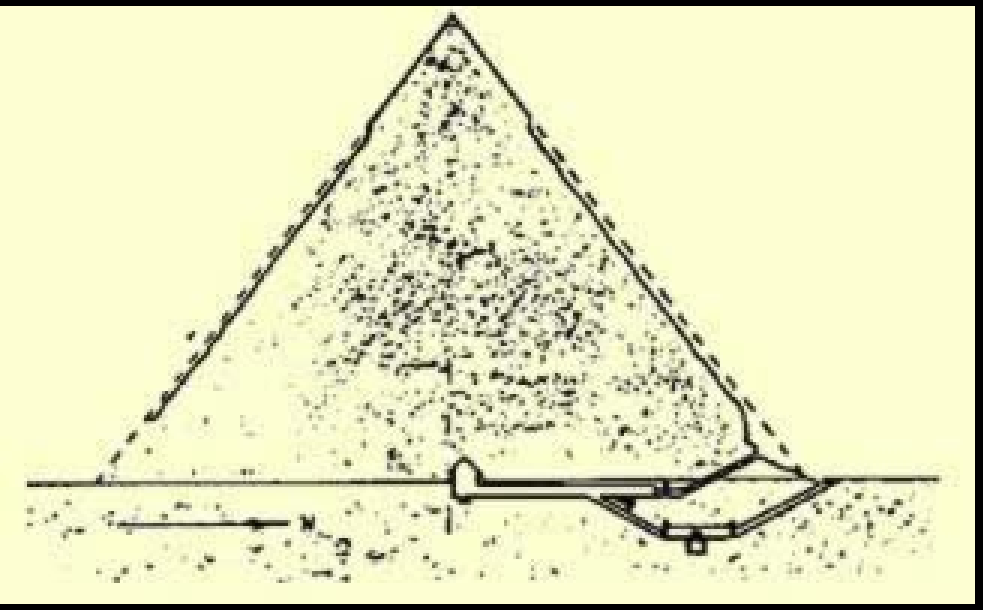

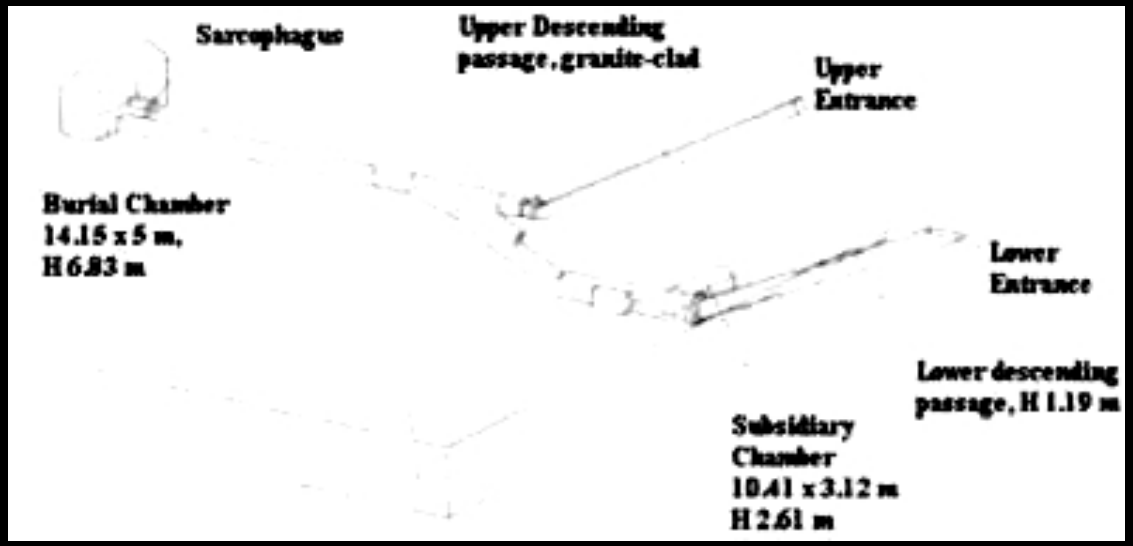

CHEOPSOVA (CHUFUVOVA) PYRAMIDA

The Great Pyramid is the largest of all the Pyramids and is situated at Giza on the outskirts of Modern Cairo. The Pyramid was built for the Pharaoh Khufu.

Achtej Chufu – „Chufu je na obzoru"

Velká pyramida je jeden z divů světa, nechal jí vystavět faraon Chufue (řecky Cheops) Chufeova pyramida je největší pyramidou na světě, základnu tvoří čtverec o straně 230,38 metru dnes už pouze 227,5 metru. Původní výška pyramidy byla 146,5 metru dnes pouhých 136 metrů, ale i to jí stačilo, aby se stala nejvyšší stavbou světa. Až do roku 1880 kdy jí převýšily věže katedrály v Kolíně nad Rýnem a roku 1889 Eiffelova věž.

Ale co se týče objemu a váhy tak velkou pyramidu ještě nikdy nikdo nepřekonal a dobrých pár let asi ještě nepřekoná. Sklon stěn velké pyramidy je padesát jedna a půl stupně. Pro dělníky muselo být opravdu těžké postavit pyramidu, neboť téměř každý vápencový kvádr vážil přes dvě tuny. Nejmenší vážily okolo jedné tuny a největší bloky použité na stavbu královy komory vážily okolo 40-70 tun. Všechny kvádry museli být dopraveny z nedalekého lomu a opracovány. Byly položeny tak přesně že i dnes se mezi některé nedá vsunout ani list papíru.

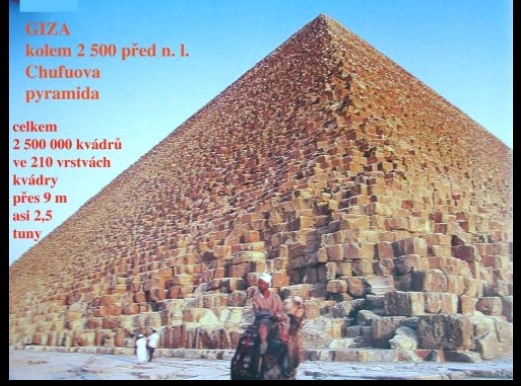

CHEOPSOVA PYRAMIDA

strana základny: **230,38 m**

výšky pyramidy: **146,5 m**
sklon stěny: **51° 50' 35''**

Součástí Chufuova pyramidového komplexu jsou také tři malé pyramidy královen, které dostaly označení G I a-b-c. Stojí jihovýchodně od Chufuovy pyramidy na svažujícím se skalním podloží. Svými rozměry, plánem a způsobem stavby jsou si velmi podobné.
Dosahují výšky 29m.

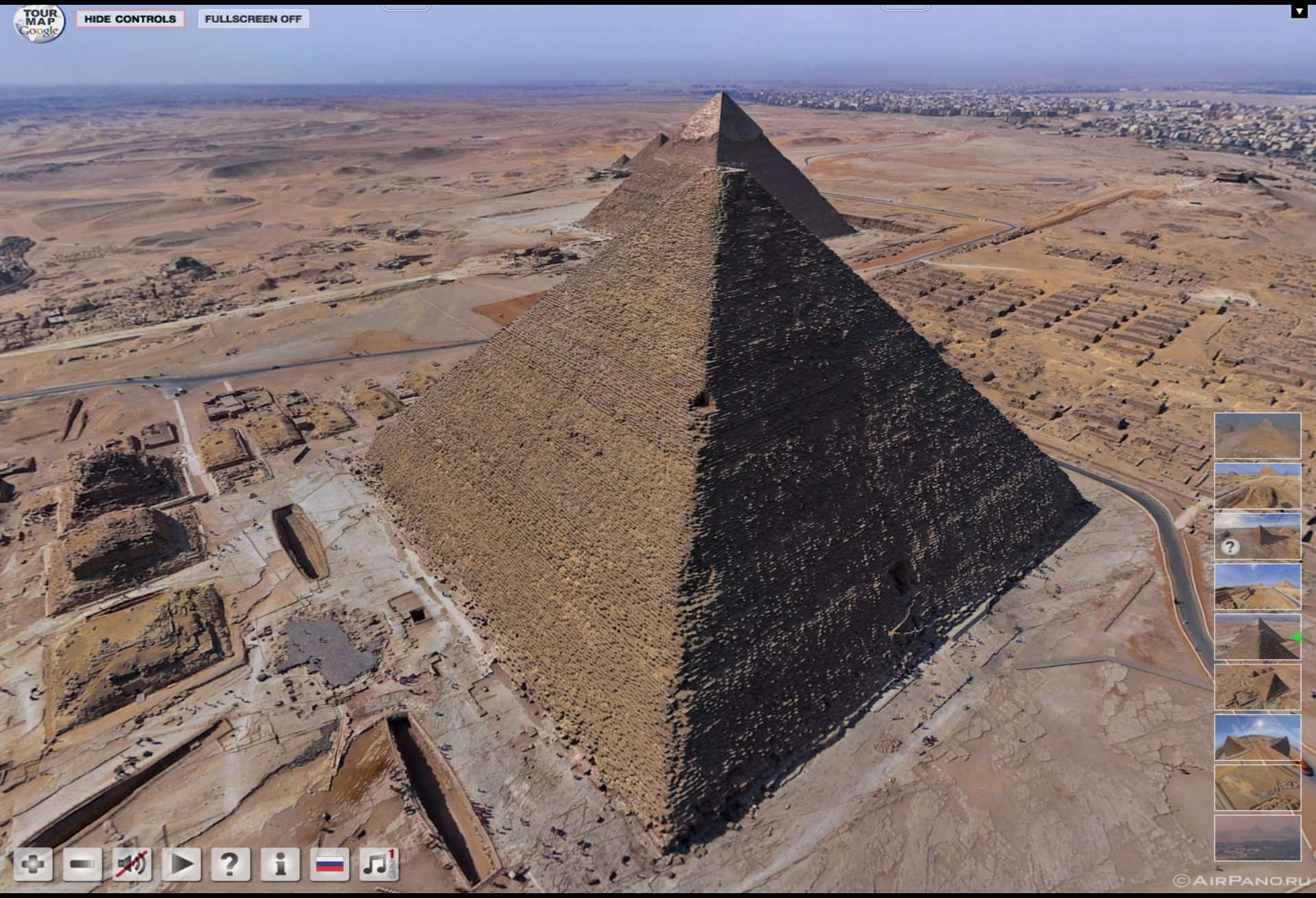
TOUR MAP Google
HIDE CONTROLS
FULLSCREEN OFF
©AIRPANO.RU

Embed to your site

Great Pyramids of Giza in Egypt (Open in High Resolution)

Read Article

- *Chufev pravděpodobně opustil královskou nekropoli v Dáhšúru proto, že zde již nebylo místo pro velký pyramidový komplex a ani zřejmě vhodné lomy s dostatečnou zásobou vápence. Svou pyramidu se rozhodl postavit na okraji Libyjské pouště u dnešní Gízy. Skála byla upravena do přibližně vodorovné plošiny. Pouze uprostřed byl ponechán skalnatý výčnělek, který usnadnil a zpevnil konstrukci jádra pyramidy. Úprava plošiny a zaměření základny proběhly v několika fázích.*
- *Staří Egypťané používali jednoduchých a přitom relativně přesných pracovních metod. Horizontální rovinu určili pomocí kanálků naplněných vodou, pravý úhel získali konstrukcí trojúhelníka s poměrem stran 3:4:5. Materiál na stavbu jádra byl získáván přímo na místě v lomech jihovýchodně od pyramidy. Pyramida jako taková byla vybudována pomocí celé soustavy ramp.*

- Nyní je jich 203, původně jich snad bylo 210 (nejvyšších 7 bylo strženo). Jejich výška kolísá od 1 do 1,5 m. těny byly mírně konkávní, což mělo přispět k lepší stabilitě pláště pyramidy. Obložení, dodnes na několika místech dochované, tvořily velké bloky jemného bílého vápence. Mezi jádrem a pláštěm byla ještě vrstva menších kamenů spojených maltou, které usnadňovaly vazbu obou materiálově a konstrukčně odlišných druhů zdiva. Vrcholek pyramidy, pyramidion, se najít nepodařilo.
- Nedávné francouzské geofyzikální výzkumy ukázaly, že jádro netvoří kompaktní kamenné zdivo, ale že obsahuje také velké nepravidelné prostory vyplněné čistým pískem. Pískem naplněné komory pomáhaly účinně rozkládat tlaky uvnitř pyramidy. Bylo by zajímavé zjistit, do jaké míry je Velká pyramida horou kamene a do jaké písku. Vnější stěny jádra tvoří mohutné bloky uspořádané do vodorovných vrstev.

CHEOPSOVA PYRAMIDA

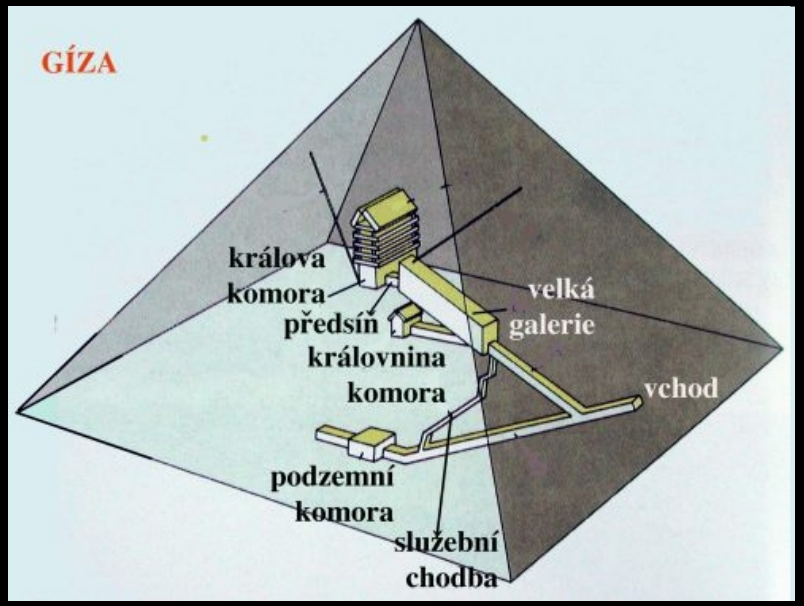

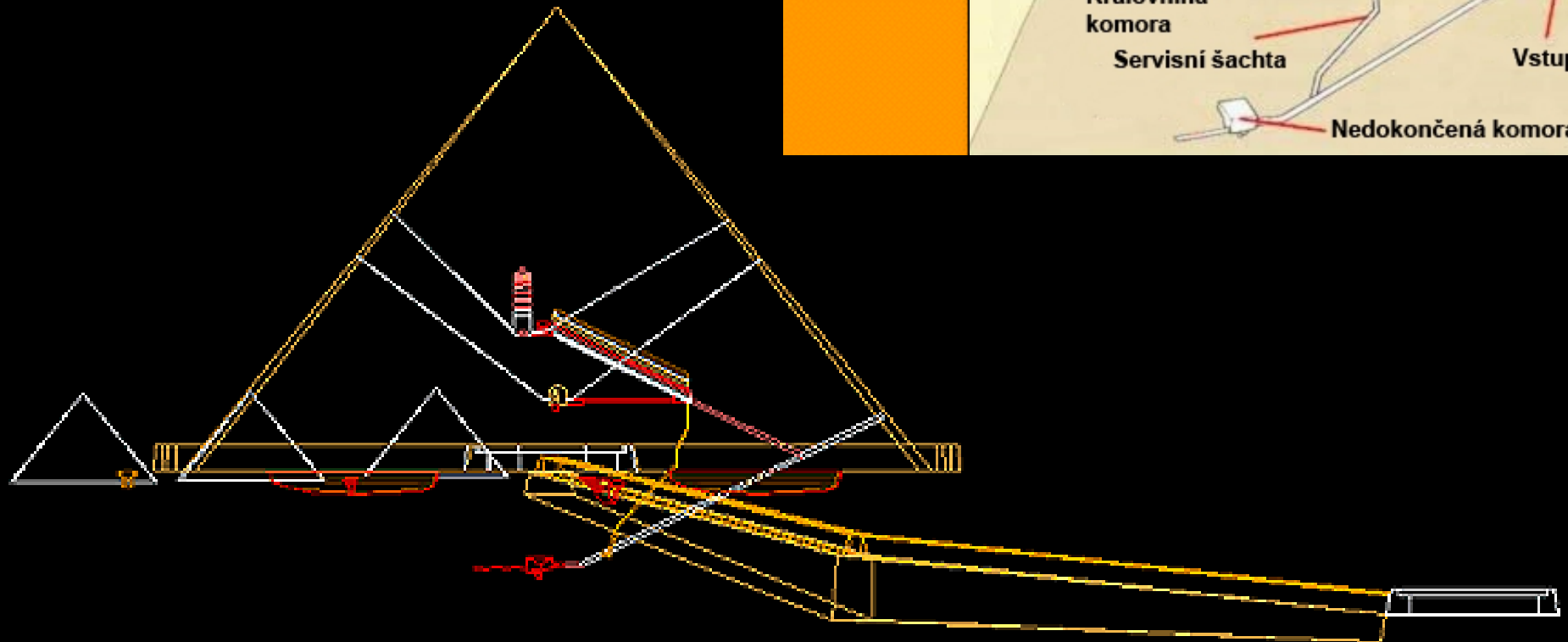

CHEOPSOVA PYRAMIDA

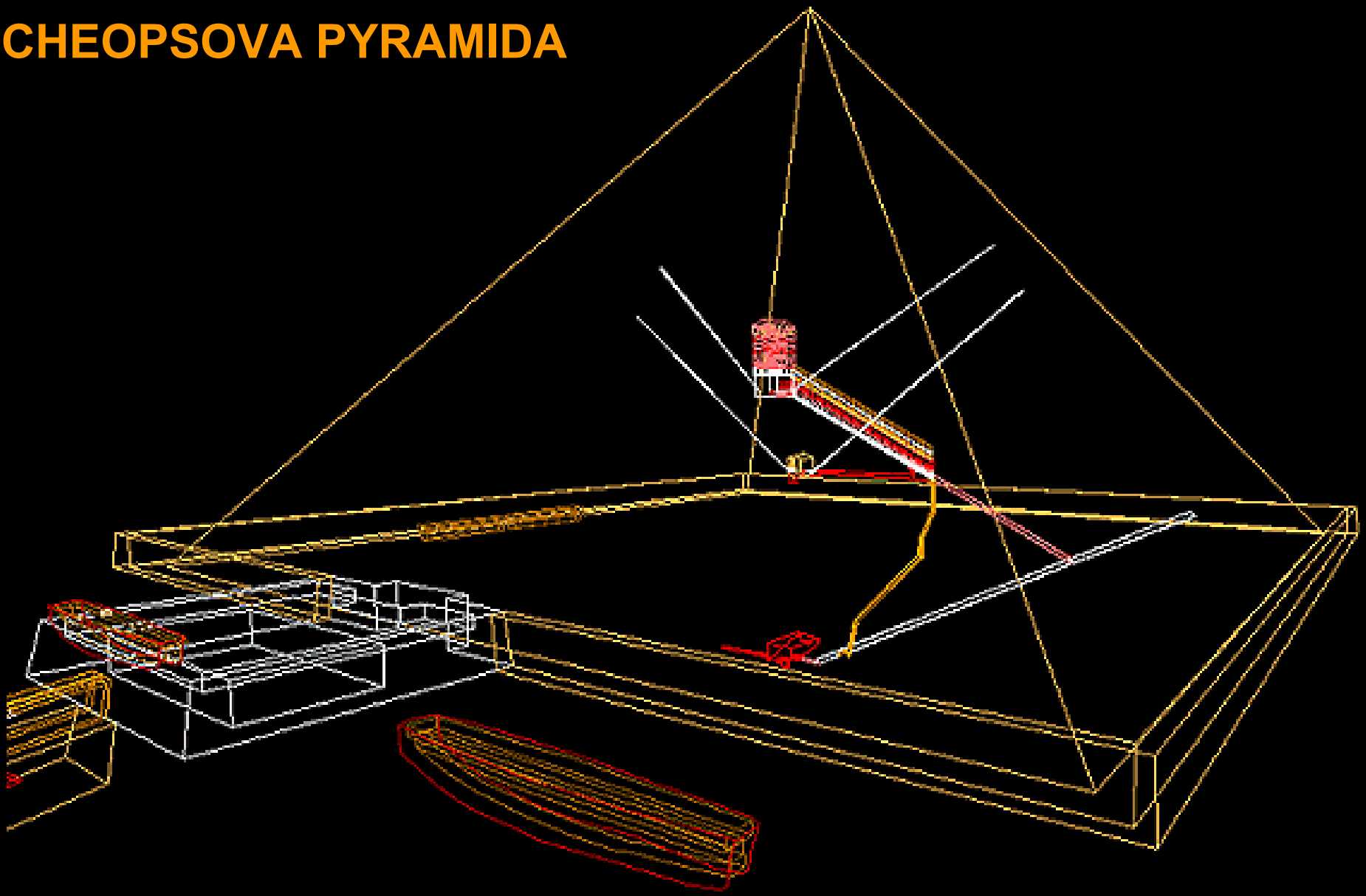

Složitý systém místností v podzemní i nadzemní části patří k vrcholným dílům staroegyptského, ale i starověkého umění. Jde o tak složitý a originální systém, že egyptologové dodnes nejsou jednotní, zda byl vytvořen podle jednotného plánu, nebo v etapách.

Original casimg stones at the base of the Northern face of the Pyramid

Entrance to the Kings Chamber.

SFINGA V GÍZE

- Dnešní Egypťané ji nazývají Abu el-hol. Sfinga nebyla vždycky vidět, protože ji zasypal písek, třeba Herodotos při svých cestách sfingu vůbec nespatřil.
- Sfinga je největší socha na světě a je vytesána z jediného kusu kamene (kromě zad a jejích tlap) a ani se neví kdo a kdy jí postavil. Sfinga je 73,5 metru dlouhá a 20 metrů vysoká.
Na bradě kdysi měla dlouhý vous ale ten jí upadl a teď se nachází v britském muzeu.
- Sfinga je přesně postavena výcho-do západním směrem a její oči se dívají na východ. Před sfingou byl postaven chrám pravděpodobně ho nechal postavit Rachef. Mezi tlapami stála socha vykročeného panovníka.
- Sfinga se stala vzorem pro několik tisíců menších sfing, třeba beraní sfingy u Amonova Chrámu v Karnaku. Objevují se teorie že sfinga je mnohem starší geologové mají dojem že sfinga vznikla asi 8000 let před Kristem.

TOUR MAP Google
HIDE CONTROLS
FULLSCREEN
©AIRPANO.RU

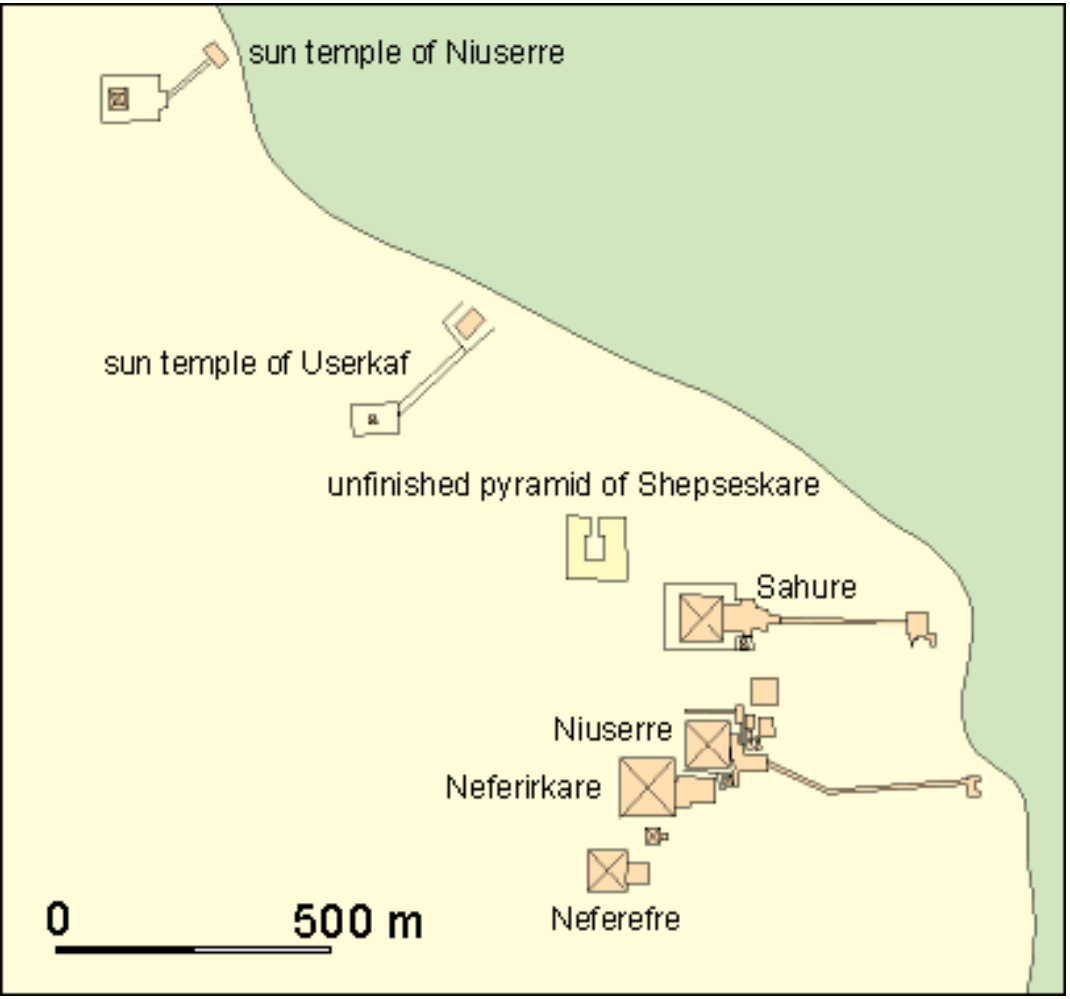

POHŘEBIŠTĚ V ABUŠIRU A ABU GHURAB

a map of the sites in the Old Kingdom (about 2686-2181 BC)

Halfway between Giza and Saqqara lies the site of Abusir. The main monuments are three 5th Dynasty Pyramids. A short distance north lies Abu Ghurab where several 5th Dynasty Pharaohs built solar temples.

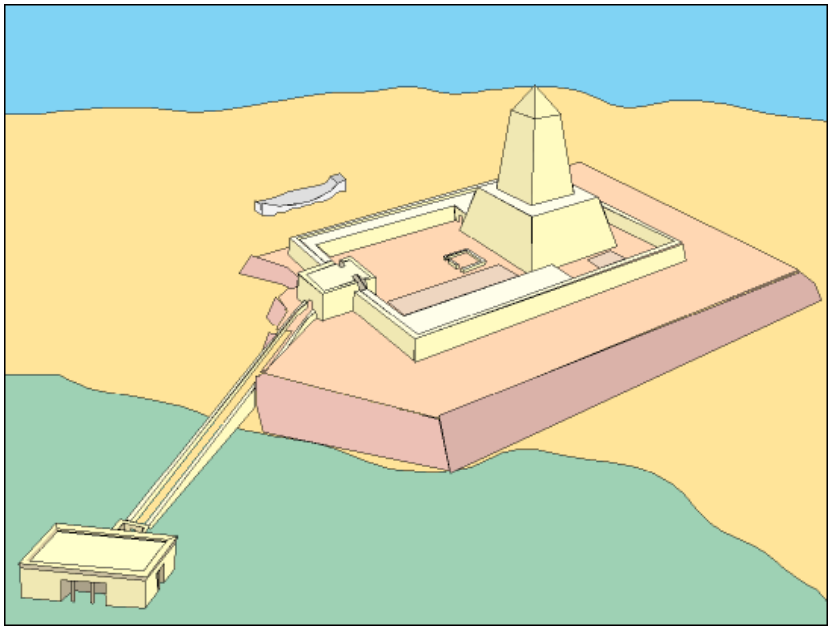

A reconstruction of the sun temple

POHŘEBIŠTĚ V ABUŠIRU

The Pyramid of the VIth Dynasty Pharaoh Neferirkare at Abusir.

Two palm shaped columns in the funerary temple on the east of Sahure's Pyramid.

STŘEDNÍ ŘÍŠE

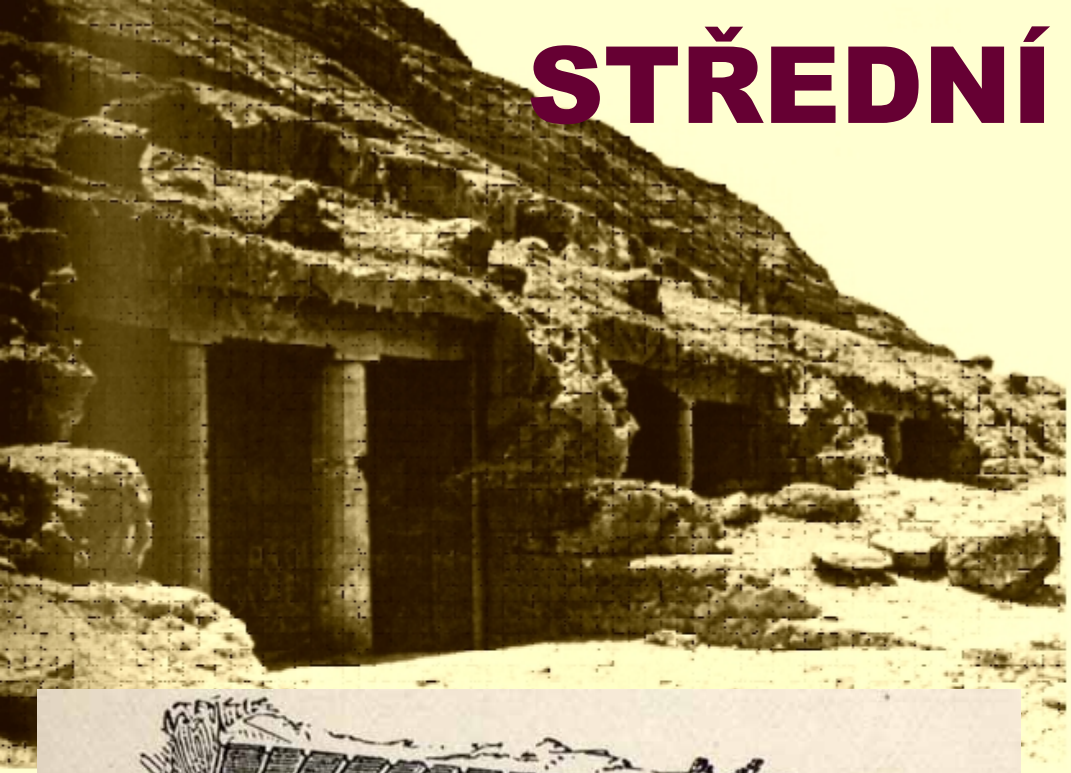

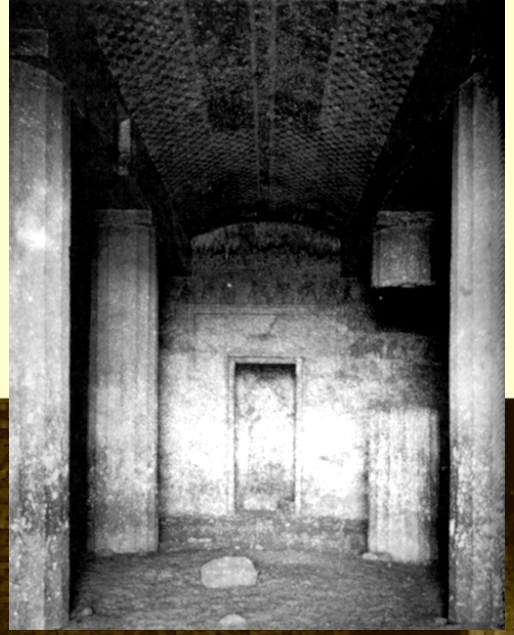

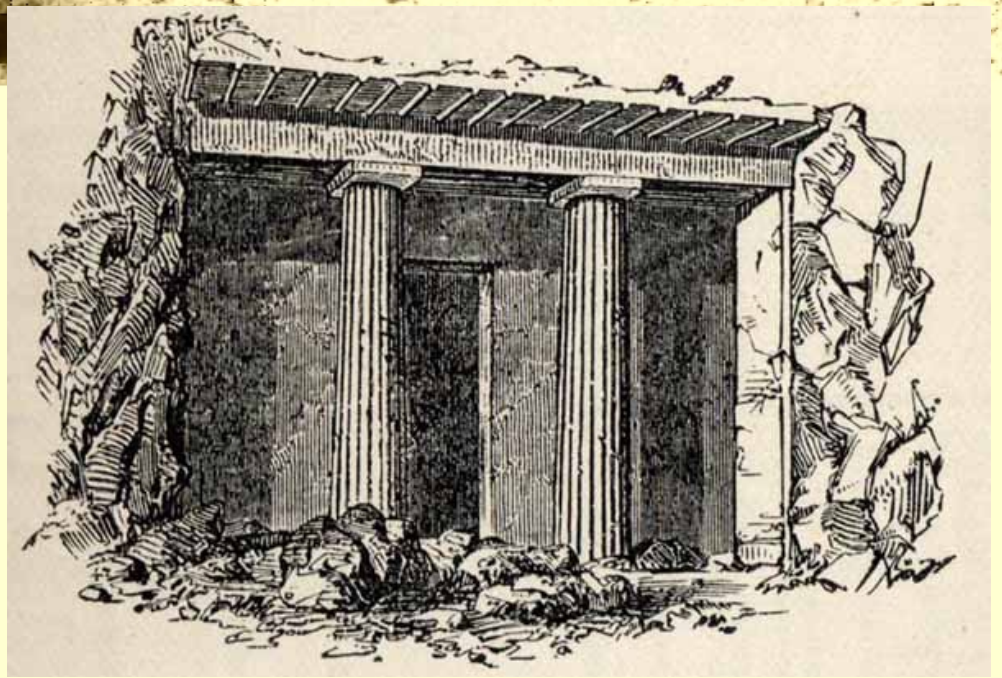

Rock- cut tombs, Beni Hasan, Horní Egypt, c. 2000 BC. Front view

- **střední říše**:
- Véset – řec. Théby
- hlavní centrum Horního Egypta, objevuje se opět kult boha Usíra,

STŘEDNÍ ŘÍŠE

•**STŘEDNÍ ŘÍŠE**
•2065 - 1781
(11. - 12. DYNASTIE)

•*Střední říše (2055-1650 př. Kr.) byla obdobím politické jednoty, jehož jádro tvořily dvě fáze: **11. dynastie**, vládnoucí z hornoegyptských Théb (Vesetu), a **12. dynastie**, která sídlila nedaleko Lištu u Fajjúmské oázy. Dříve se historikové domnívali, že Střední říše zahrnovala pouze 11. a 12. dynastii, v nedávné době však výzkumy jasně ukazují, že nejméně první polovina tzv. 13. dynastie (která postrádá typické rysy skutečné politické dynastie) jednoznačně patří ještě ke Střední říši. Nedošlo k přesunu hlavního města či královské rezidence, ani k výraznému úbytku královských aktivit nebo úpadku umění - naopak, některá z vynikajících uměleckých a literárních děl pocházejí právě ze 13. dynastie. Úpadek ovšem nastal v budování velkých monumentů, což naznačuje, že 13. dynastie nebyla tak silná, ani tak ovlivněná velkolepými myšlenkami, které charakterizovaly vládu panovníků konce 12. dynastie. Tento jev bezpochyby zapříčinila krátká vláda většiny panovníků 13. dynastie, ale důvody pro tyto změny politického obrazu dosud neznáme.*

•*Prvním panovníkem **11. dynastie**, který získal vládu nad celým Egyptem, byl **Mentuhotep II. (2055-2004 př.n.l.)**, jenž pravděpodobně vystřídal na thébském trůnu Antefa III. (2063-2055 př.n.l.). Mentuhotepův obrovský úspěch při znovusjednocování Egypta byl uznáván samotnými starověkými Egypťany a ještě za 20. dynastie ho nápisy v mnoha soukromých hrobkách oslavovaly jako zakladatele Střední říše. Zvláště významnými ukazateli úspěšného obnovení míru je nárůst počtu historických záznamů a stavební činnosti, očividná prosperita země za pozdějších let jeho vlády a obroda a rozvoj všech forem umění. Je ironií osudu, že po tak slibném začátku zanikla 11. dynastie pouhých devatenáct let po jeho smrti.*

•*Chronologie **12. dynastie** se ve světle intenzivního studia datovaných monumentálních památek postupně přepracovává. Některé z těchto studií uvádějí mnohem kratší období vlády než fragmentárníTurínský papyrus a výtahy z Manethona. Kontroverzní jsou zejména vlády Senusreta II. a III. Další zmatek vneslo do chronologií objevení "hieratických kontrolních značek" vyrytých do zdiva monumentů Senusreta III., a proto je datování 12. dynastie ve stavu neustálých změn. Josef Wegner například předkládá velmi silné důkazy pro devětatřicetiletou vládu v případě Senusreta III., které - spolu s objevem odkazů na "rok 30" Senusreta III. v Lištu a s důkazy o tom, že slavil svátek sed (královské jubileum) - hovoří ve prospěch mnohem delšího panování tohoto krále, než uvádí většina moderních chronologií. Existují domněnky, že vláda Senusreta II. trvala pravděpodobně spíše devatenáct let (jak naznačují papyry objevené v městě Láhúnu) než kratší dobu, jak uvádějí zrevidované chronologie, je však poněkud obtížné vtěsnat tyto dlouhé vlády mezi absolutní data, která navrhují někteří egyptologové. Důkazy pro delší vlády panovníků 12. dynastie by mohly svědčit ve prospěch teorie koregencí, založené na monumentech s dvojím datováním. Mnoho badatelů však předložilo přesvědčivé důkazy vyvracející některé spoluvlády, jako například koregenci Amenemheta I. se Senusretem I., Senusreta I. s Amenemhetem II. i a Senusreta III. s Amenemhetem III.*

•***Senusret III.***

Vrchol Střední říše nastal za vlády Senusreta III., který byl především dobyvatel, ale neopominul ani architekturu . Vděčíme mu například za pyramidový komplex v Dahšúru. Jeho syn Amenemhet III. využil otcem obnoveného míru k posílení ekonomiky. Mnoho informací nemáme o jeho nástupci Amenemhetovi IV. - nevíme ani, zda šlo o syna nebo synovce - ani o jeho dceři a manželce Amenemheta IV. Sebeknofru, která vládla po smrti svého manžela.

•*Následovalo 2. přechodné období, které trvalo více než 200 let. Během tohoto období se do Egypta dostal asijský národ Hyksósů.*

Terasovitá hrobka Mentuhotepa II. v Dér el-Bahrí

Middle Kingdom / 11th Dynasty

Mentuhotep II. pocházel z Théb (Vasetu) a na konci 1. přechodného období sjednotil Egypt. V Thébách (Vasetu) si také nechal postavit hrobku a to i přes ten fakt, že hlavním městem Egypta byla Memfida (Mennofer). Pro stavbu hrobky zvolil skalnaté úbočí na západním břehu Nilu u dnešního Dér el-Bahrí. Zde měli hrobky jeho předchůdci, kteří byli pohřbeni ve skalních hrobkách s širokým nádvořím s dlouhými řadami pilířů.

•Mentuhotep tuto tradici porušil a to jak do velikosti hrobky tak do koncepce její stavby. Jak přesně vypadala hrobka Mentuhotepa II. dnes nevíme a názory egyptologů se různí. Jisté je, že Mentuhotep II. hrobku nazval „Osvícená jsou místa Amonova-Mentuhotepova (kultu)“. Jedno je však jisté – plán hrobky zahrnoval jak prvky tzv. „saff hrobek“ předchůdců Mentuhotepa II. tak prvky pyramidových komplexů z období Staré říše.

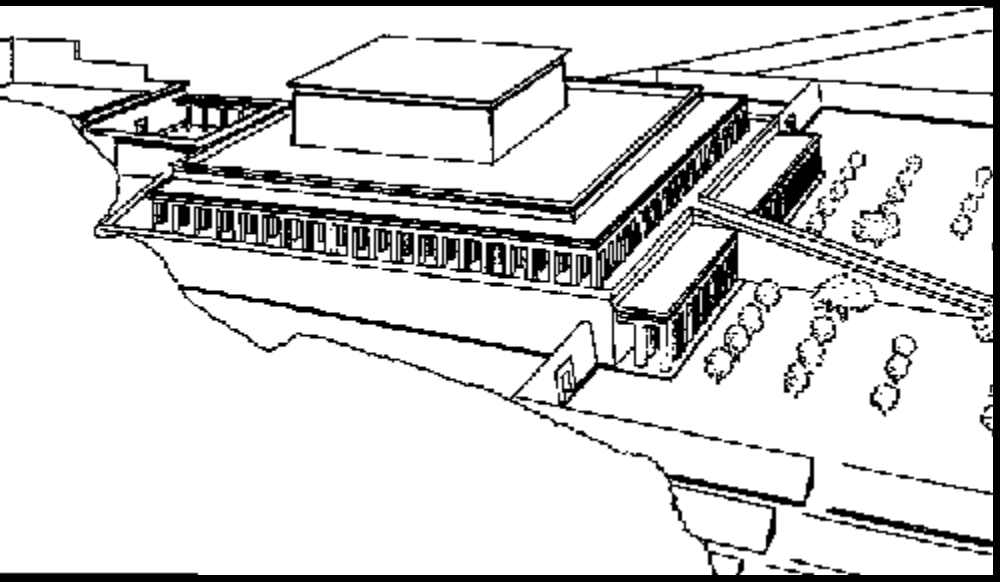

Základní údaje o hrobce:
základna střední terasy: 60,18 x 43m vzestupná cesta – délka: 1200 m vzestupná cesta – šířka: 28,13 m

Rekonstrukce hrobky Mentuhotepa II. podle Arnolda

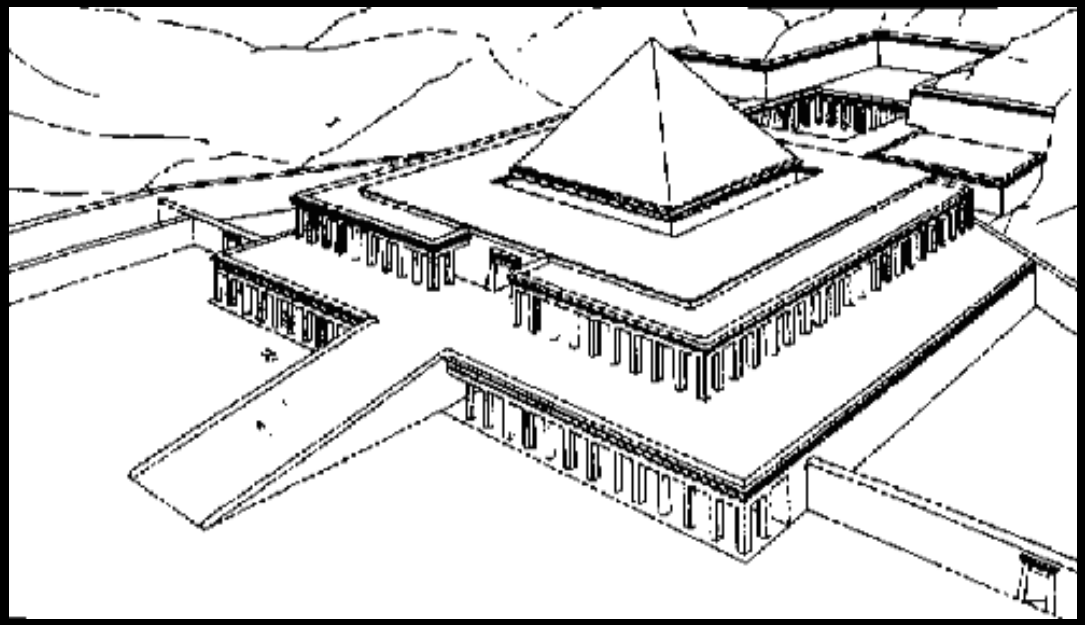

Rekonstrukce hrobky Mentuhotepa II. podle Navilla

POHŘEBNÍ CHRÁM MENTUHOTEPA II.

Middle Kingdom
11th Dynasty

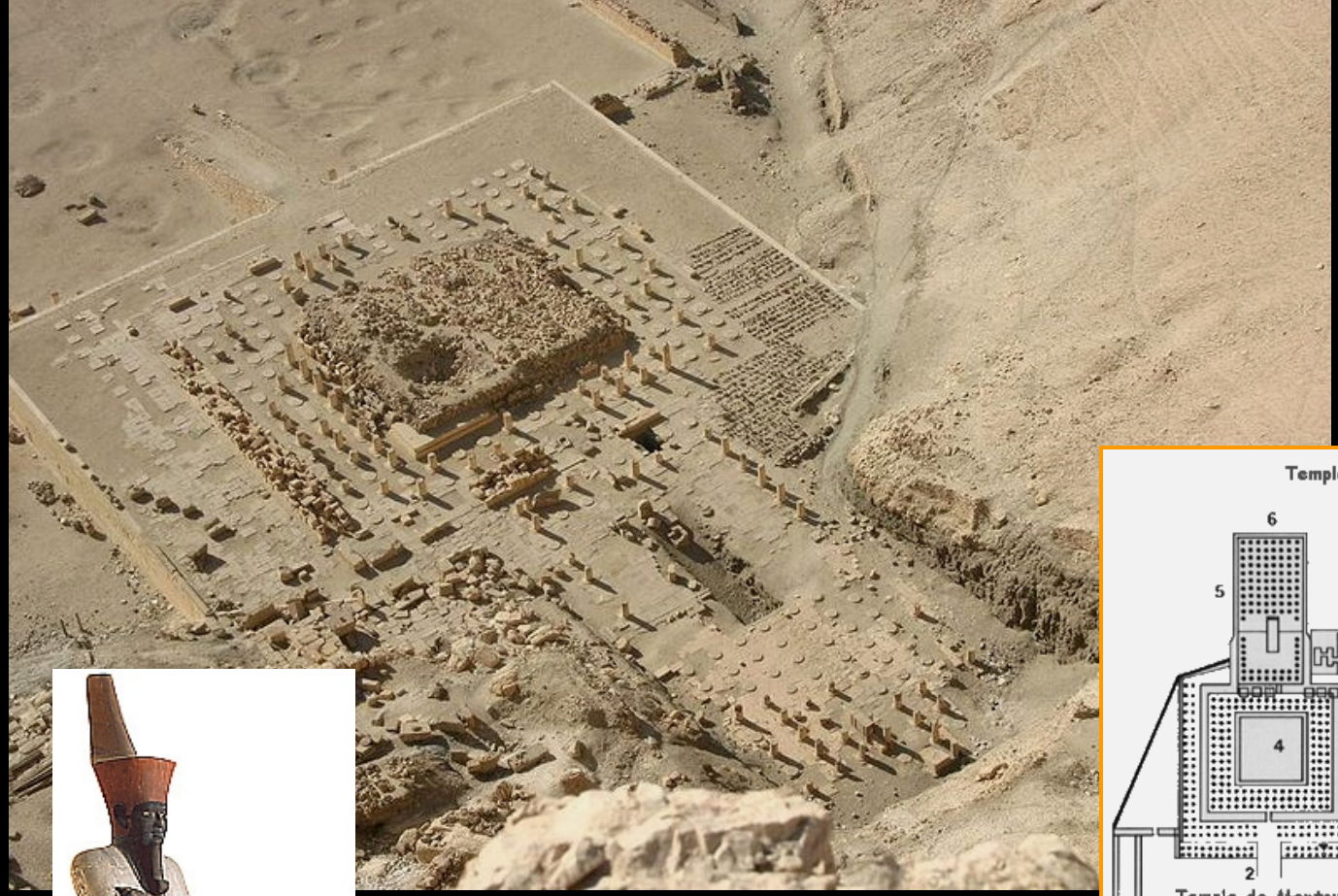

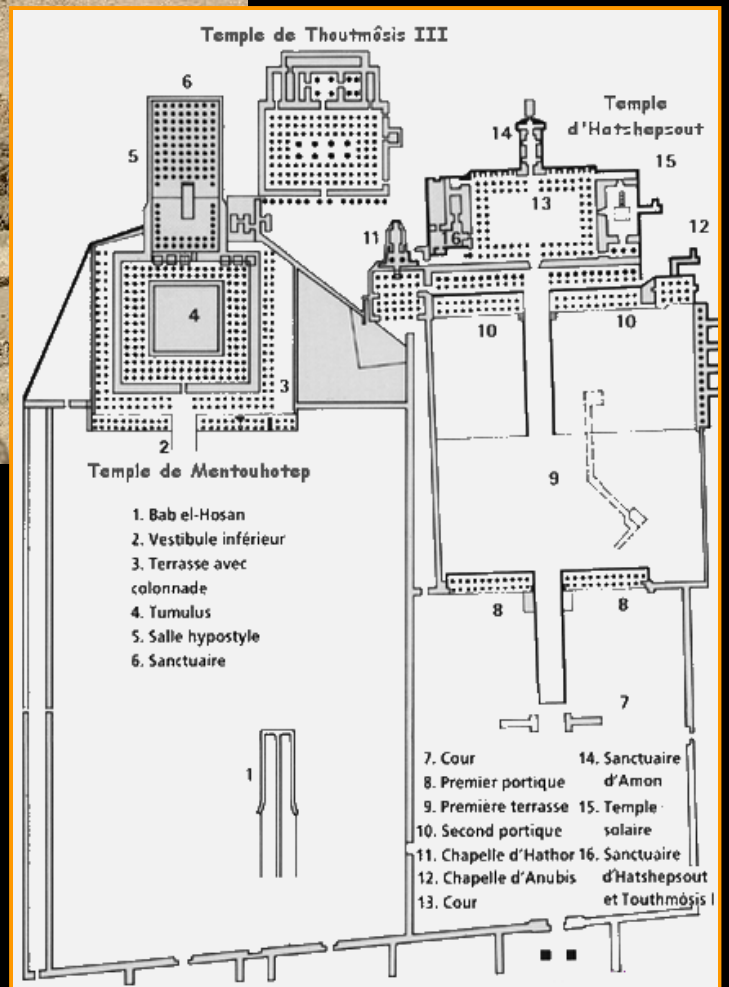

Pyramida Senusreta II. v Láhúnu

Senusret II. věnoval Fajjúmské oáze mimořádnou pozornost – jednak rozvojem melioračních prací a následně kolonizaci, která měla přispět ke zvýšení zemědělské výroby. Proto asi nikoho nepřekvapí, že si toto místo vybral také pro svoji pyramidu. Důkladný průzkum této pyramidy provedl koncem 19. století Petrie. Jeho první pokusy proniknout do pyramidy byly neúspěšné, protože hledal vchod uprostřed severní strany – tedy v místech, kde býval u pyramid Staré říše i na počátku Střední říše. Stavitelé pyramidy zde také postavili velice rafinovaně malou kapli. Petrie ale netušil, že to byl právě Senusret II., kdo provedl malou „revoluci" v plánu substruktury pyramidy – jednak z náboženských důvodů, ale také díky špatným zkušenostem s vykradači hrobek. Vchod do podzemí pyramidy se totiž nacházel pod podlahou jedné z hrobek, které se nacházejí několik desítek metrů od jižní strany pyramidy (K)! Východním směrem od této hrobky pak Petrie v hrobce princezny Sithathoriunety objevil „illáhúnský poklad" – nádherné předměty a šperky z princezniny pohřební výbavy. Předměty jsou vystaveny v Egyptském muzeu v Káhiře.

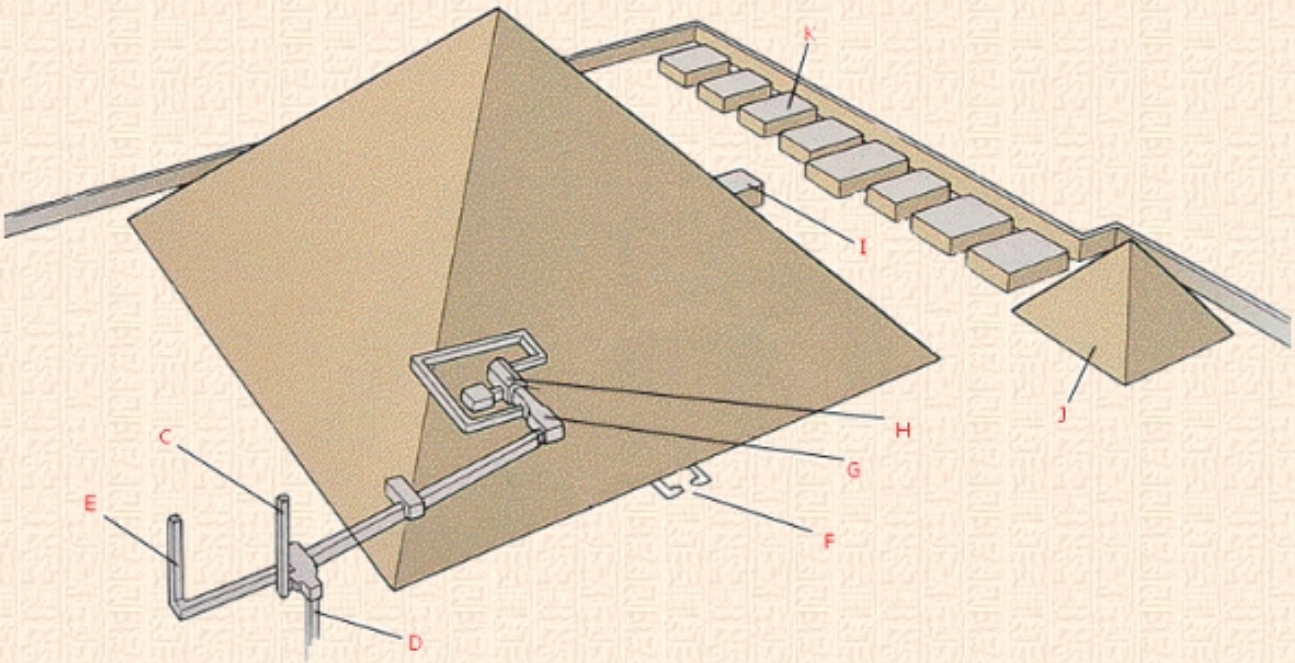

Základní údaje o pyramidě:
šířka základny: 107 m
výška pyramidy: 48 m
úhel sklonu stěn: 42°35'

Popis pyramidy:
A ohradní zeď
B falešná chodba
C vstupní šachta
D šachta
E konstrukční šachta
F zádušní chrám
G předsíň
H pohřební komora
I severní kaple
J pyramida královny
K vchod do pyramidy

Za vlády 12.dynastie se stala centrem zájmu faraonů Fajjúmská oáza, kde vyrostlo několik pyramid – svou pozornost panovníci zaměřili na Lišt (Iči-tauej), Haváru, Láhún nebo Mazghún. Pyramidy, které si zde nechali postavit jsou dnes sice většinou „zbytky" původních staveb, stihl je tedy stejný osud jako například pyramidy z 5. nebo 6.dynastie, ale přesto jsou svým způsobem unikátní a zajímavé.

NOVÁ ŘÍŠE

NOVÁ ŘÍŠE.

•NOVÁ ŘÍŠE
•1500 - 700 př. n. l
(18. - 20. DYNASTIE)

- vznikla potlačením národa Hyxósů, který zdánlivě ponechal faraónům jejich moc a vymáhal na nich prostředky

- vznikají rozsáhlé stavby větších rozměrů než pyramidy
  spojení boha Réa a Amóna

- **Údolí králů** a královen
- skalní hrobky a rozlehlé chrámové komplexy

- **chrám královny Hatšepsowet** vybudován na úpatí skalnatého pohoří do kterého navazuje na sloupech
- **Karnak** - hl. náboženské a polit. centrum Nové Říše
- **Luxor** - nádvoří Ramesse II. a nádvoří Amenhotepa III. propojeno sloupořadím „papyrusových sloupů“, hlavice ve tvaru lotosového květu
- - SOCHY: *socha královny Hatšepsowety* - z bílého mramoru, sedící postava s klaftem na hlavě, *socha Tutmóse III.*, mladistvý vzhled, lidštější než strnulost z předešlých období, *Amenhotepova hlava* - z křemene, abstrahující pojetí, *socha Ramesse II.* - z černé žuly s přilbou na hlavě, *hlava královny Nefertiiti* - polychromovaný vápenec, zdůrazněn její ženský půvab

- *Nadvládu národa Hyksósů ukončil teprve **Ahmose I. - zakladatel 18. dynastie**. S jeho nástupem začalo pro Egypt nové období blahobytu a rozkvětu země.*
- *V Egyptě vládl již řadu let chaos, vzniklo několik malých království, k jejichž vzniku dopomohla řada občanských válek, nepokojů a různých povstání a spiknutí. Severní část, deltu a Střední Egypt ovládali Hyksósové, kteří vládli ze svého hlavního města Avaris. Núbijci využili situace k tomu, že si jižně od 1. kataraktu vytvořili svoje vlastní království a od nástupu 17. dynastie se začaly objevovat první vzpoury od thébských vládců, v jejichž čele stál Kamose. Ale teprve jeho bratr Ahmose dokázal dobýt hlavní město Hyksósů a vyhnat tento národ z Egypta. Tím skončilo období Druhého přechodného období a začalo období Nové říše.*

18. dynastie

- *Zakladatelem této dynastie byl **Ahmose I.**, který dokázal vyhnat Hyksósy z Egypta porazil Núbijce a získal zpět území získaná pro Egypt faraony 12. dynastie. Staral se zejména o reorganizaci státní správy a obnovu náboženství. V jeho snažení pokračoval jeho syn Amenhotep I., který nechal vystavět velké množství chrámů. Jeho syn **Thutmose I.** dobyl Núbii až po území 3. kataraktu a v Asii se dostal až k řece Eufrat. Jeho syn **Thutmose II.** neměl s manželkou Hatšepsut mužského následovníka a po jeho smrti tedy nastal problém s nástupnictvím.*
- *Nástupcem Thutmose II. byl ustanoven **Thutmose III.** - syn zemřelého faraona s vedlejší manželkou. Protože byl ale příliš mladý, stala se jeho nevlastní matka **Hatšepsut** regentkou. Regentství se ale velmi rychle přeměnilo ve skutečnou vládu, která trvala 22 let. Do historie se tato královna zapsala zejména obchody s tajemnou zemí Punt a zádušním chrámem v Dér el-Bahrí. Po její smrti se ujal moci Thutmose III., který se stal jedním z nejvýznačnějších válečníků starověkého Egypta. Jeho syn Amenhotep II. byl nejprve spoluvládcem svého otce a po jeho smrti vládl sám. Jeho nástupce **Thutmose IV.** musel čelit novému nebezpečí z Asie - tentokrát ze strany Chetitů, se kterými bojoval poté i jeho syn Amenhotep III.*
- *Toho vystřídal na trůně asi nejznámější panovník této dynastie - **Amenhotep IV.** zvaný "kacířský král". Pod vlivem své manželky Nefertiti stanovil hlavním bohem slunečního boha Atona místo do té doby uctívaného Amona a přijal jméno Achnaton. Z Théb (Vesetu) přesídlil do severněji položeného Achetatonu (dnešní el-Amarna). Po jeho smrti nastoupil na trůn mladý Tutanchaton, který se vrátil do Théb (Vesetu) a pod vlivem Amonova kněžstva se přejmenoval na Tutanchamona. Když ve věku 20ti let zemřel, přejal vládu velekněz Aje, který ale své místo přepustil generálovi Haremhebovi, poslednímu faraonovi této dynastie.*

19. dynastie

- ***Haremheb** neměl dědice a tak za svého nástupce určil dalšího generála, který se ujal vlády pod jménem **Ramesse I.** Tento panovník začal se stavbou Velké sloupové síně v Karnaku. Jeho syn **Sethi I.** se pak vrátil k dobyvačné politice v Orientu a za jeho vlády Egypt opět zaznamenal velký rozmach. Jeho nástupce **Ramesse II.** se pak do historie zapsal třemi skutky - vítězstvím nad Chetity u Kadeše, délkou své vlády a množstvím budov, které nechal vystavět. Jeho manželkou byla legendární Nefertari, které zasvětil menší chrám v Abú Simbelu.*
- *Smrtí Ramesse II. v roce 1212 př.n.l. skončilo období prosperity a rozkvětu Egypta. Ramesse II. odkázal trůn svému třináctému synovi Merenptahovi, kterému bylo tehdy přibližně 60 let. Tomu se ještě podařilo zachovat prestiž Egypta, podnikl vítězná tažení do Libye a Asie, tím ale nebylo nebezpečí zažehnáno. Velké stěhování indoevropských národů na konci 2. tisíciletí př.n.l. otřáslo postavením mocností. Chetité a Asyřané byli pro Egypt stále nepříjemnějšími soupeři. Egypťané nad nimi sice dlouho vítězili, ale s postupem času díky špatně vycvičenému vojsku, oslabené moci a vnitřním rozporům neměli sílu déle bojovat. Migrace obyvatelstva byl pro faraony nepřekonatelný problém. Navíc s výjimkou několika faraonů nestáli v čele země charismatičtí panovníci schopní upevnit moc, kteří by měli důvěru a podporu celého národa.*
- ***Merenptah** porazil Libyjce, ale Egypt prožíval poslední momenty pohasínající slávy. Po jeho smrti roku 1202 př.n.l. nastaly spory o následnictví. Jistý **Amenmesse** - syn neznámé dcery Ramesse II. - zvítězil v bojích o trůn. Po pěti letech ho vystřídal **Sethi II.**, což byl legitimní nástupce Merenptaha. Po jeho smrti převzal vládu **Ramesse Siptah**. Ten byl ale příliš mladý na to, aby se ujal vlády a tak se regentství ujala Sethi druhá manželka **Tausret**. Podle tradice vládla jako by byla faraonem.*
- *Když Siptah nastoupil na trůn, změnil si jméno na Merenptah-Siptah. Vládl však pouze šest let a v roce 1189 př.n.l. po jeho smrti převzala vládu definitivně Tausret. Za její vlády do Egypta začali pronikat cizinci, zejména Syřané a prosazovali svoje zájmy. Po smrti Tausret se ujal vlády kancléř Bej, kterého pak vystřídal Sethnacht, který založil 20. dynastii.*

20. dynastie (1186 - 1078 př.n.l.)

- *Za vlády Sethnachtova syna Ramesse III. zažil Egypt poslední přechodné uklidnění. **Ramesse III.** provedl rozsáhlé správní a sociální reformy a upevnil vojenský systém, který byl narušen několikaletou anarchií. Konec jeho vlády byl poznamenán hospodářskými nesnázemi a spiknutími, které organizovali lidé blízcí faraonovi a ženy z královského harému.*

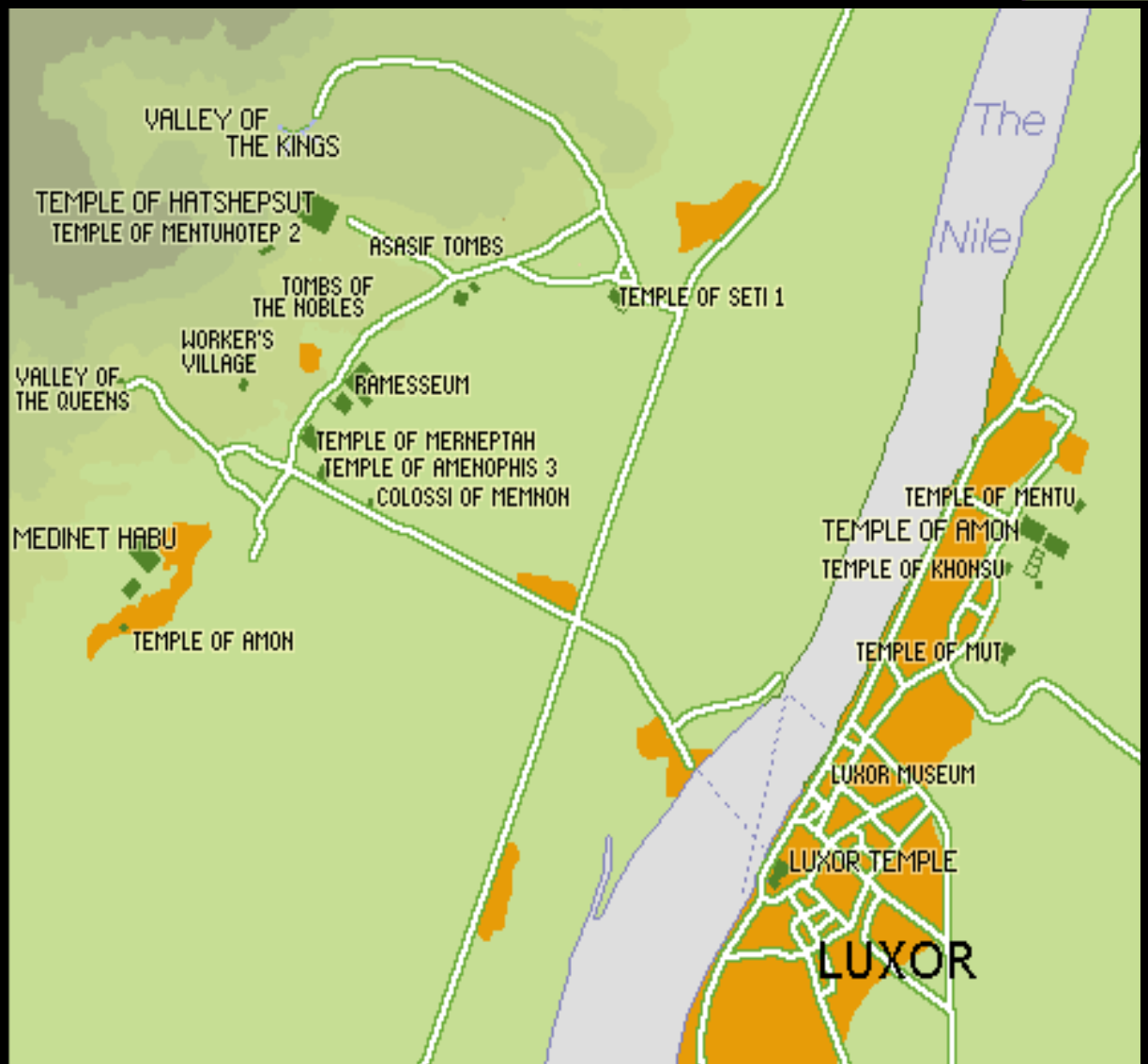
VALLEY OF THE KINGS
TEMPLE OF HATSHEPSUT
TEMPLE OF MENTUHOTEP 2
ASASIF TOMBS
TOMBS OF THE NOBLES
TEMPLE OF SETI 1
WORKER'S VILLAGE
VALLEY OF THE QUEENS
RAMESSEUM
TEMPLE OF MERNEPTAH
TEMPLE OF AMENOPHIS 3
COLOSSI OF MEMNON
MEDINET HABU
TEMPLE OF AMON
The Nile
TEMPLE OF MENTU
TEMPLE OF AMON
TEMPLE OF KHONSU
TEMPLE OF MUT
LUXOR MUSEUM
LUXOR TEMPLE
LUXOR

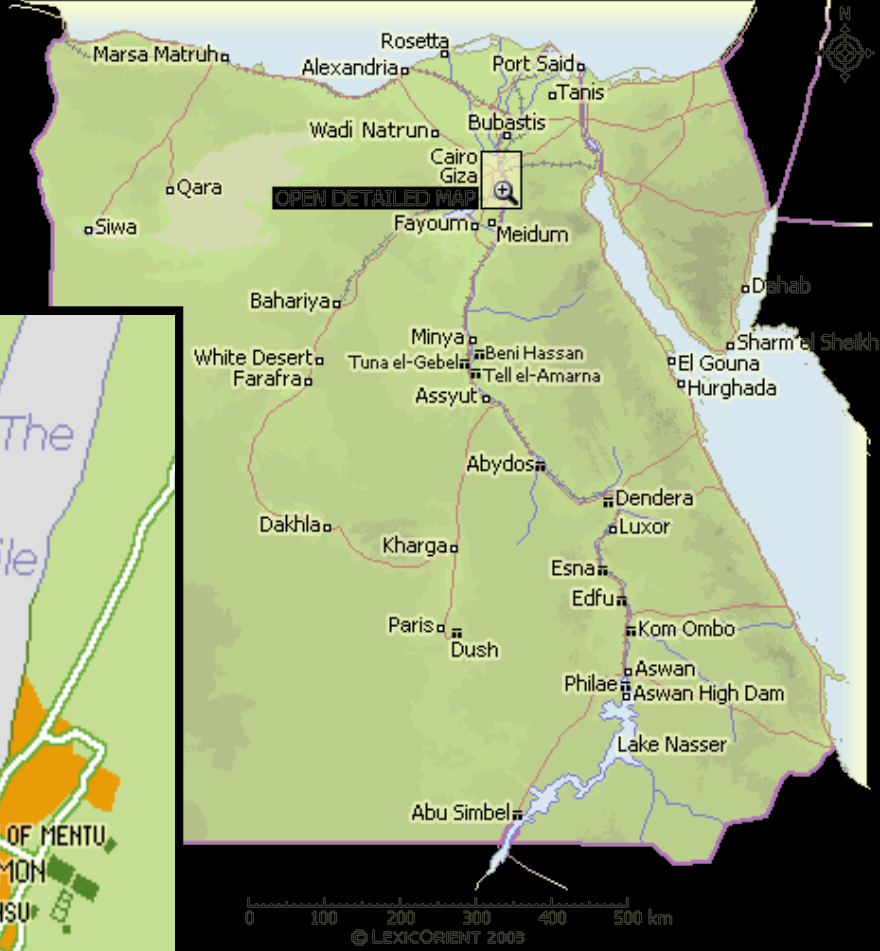
Marsa Matruh
Rosetta
Alexandria
Port Said
Tanis
Wadi Natrun
Bubastis
Cairo
Giza
OPEN DETAILED MAP
Qara
Siwa
Fayoum
Meidum
Dahab
Bahariya
Minya
Beni Hassan
Tell el-Amarna
Tuna el-Gebel
White Desert
Farafra
Assyut
El Gouna
Hurghada
Sharm el Sheikh
Abydos
Dendera
Luxor
Dakhla
Kharga
Esna
Edfu
Paris
Dush
Kom Ombo
Aswan
Philae
Aswan High Dam
Lake Nasser
Abu Simbel
0 100 200 300 400 500 km
© LEXICORIENT 2003

SKALNÍ HROBKY

ÚDOLÍ KRÁLŮ

- **Údolí králů**, Araby nazývané Biban El-Muluk (Brány králů), ležící poblíž Théb na západním břehu Nilu, dominuje Velká pyramidová hora nazývaná **El-Kurna**, sídlo bohyně Meretseger, ochránkyně mrtvých králů a bohyně, která podle pověsti na toto místo zavedla zakladatele Údolí králů 18. dynastie - **Ahmose**. Bohužel ani jeho, ani hrobka jeho syna - Amenhotepa I. nebyla nikdy nalezena.
- Prvním králem, o němž jistojistě víme, že byl v "Ta Sechet Achat", jak Údolí říkali sami Egypťané, pohřben, byl až **Thutmose I.** Po něm následovali všichni panovníci **18., 19. a 20. dynastie až po Ramesse XI**., který byl posledním králem, který nalezl poslední odpočinek právě zde pod Pyramidovou horou.
- Celkem je v současnosti známo 62 hrobek na území Údolí, avšak ne všechny jsou hrobkami královskými. Podle veškerých dostupných zpráv bylo Údolí, stejně jako celé západní pobřeží Nilu zelené a plné života, nikoli vyprahlá poušť, jak jej známe nyní.
- Vchody do hrobek byly otevřeny ven a byly pečlivě a svědomitě hlídány proti vyloupení. Bohužel již v dobách 20. dynastie známe zprávy, že hrobky byly znesvěceny a vykradeny. Tyto události vedly místní kněze k ukrytí většiny královských mumií do známe skrýše v Dejr al-Bahrí, kde byly v minulém století objeveny a zachráněny pro Egyptské muzeum.

PLÁN SKALNÍCH HROBŮ V ÚDOLÍ KRÁLŮ

01 .Ramesse I.
02. Ramesse IV.
03. Meriatum
04. Ramesse XI.
05. synové Ramesse II.
06. Ramesse IX.
07. Ramesse II.
08. Merenptah
09. Ramesse V. a VI.
10. Amenmesse
11. Ramesse III.
13. Baj
14. Tvosret a Setnacht
15. Seti II.
16. Ramesse I.
17. Sethi I.
18. Ramesse X.
    19. Mentuherkepšef
    20. Hatšepsut a Thutmose I.
    34. Thutmose III.
    35. Amenhotep II.
    36. Maiherpri
    38. Thutmose I.
    42. Thutmose II.
nebo manželka Thutmose III.
    43. Thutmose IV.
    45. Userhat
    46. Juja a Tuja
    47. Siptah
    57. Haremheb
    62. Tutanchamon

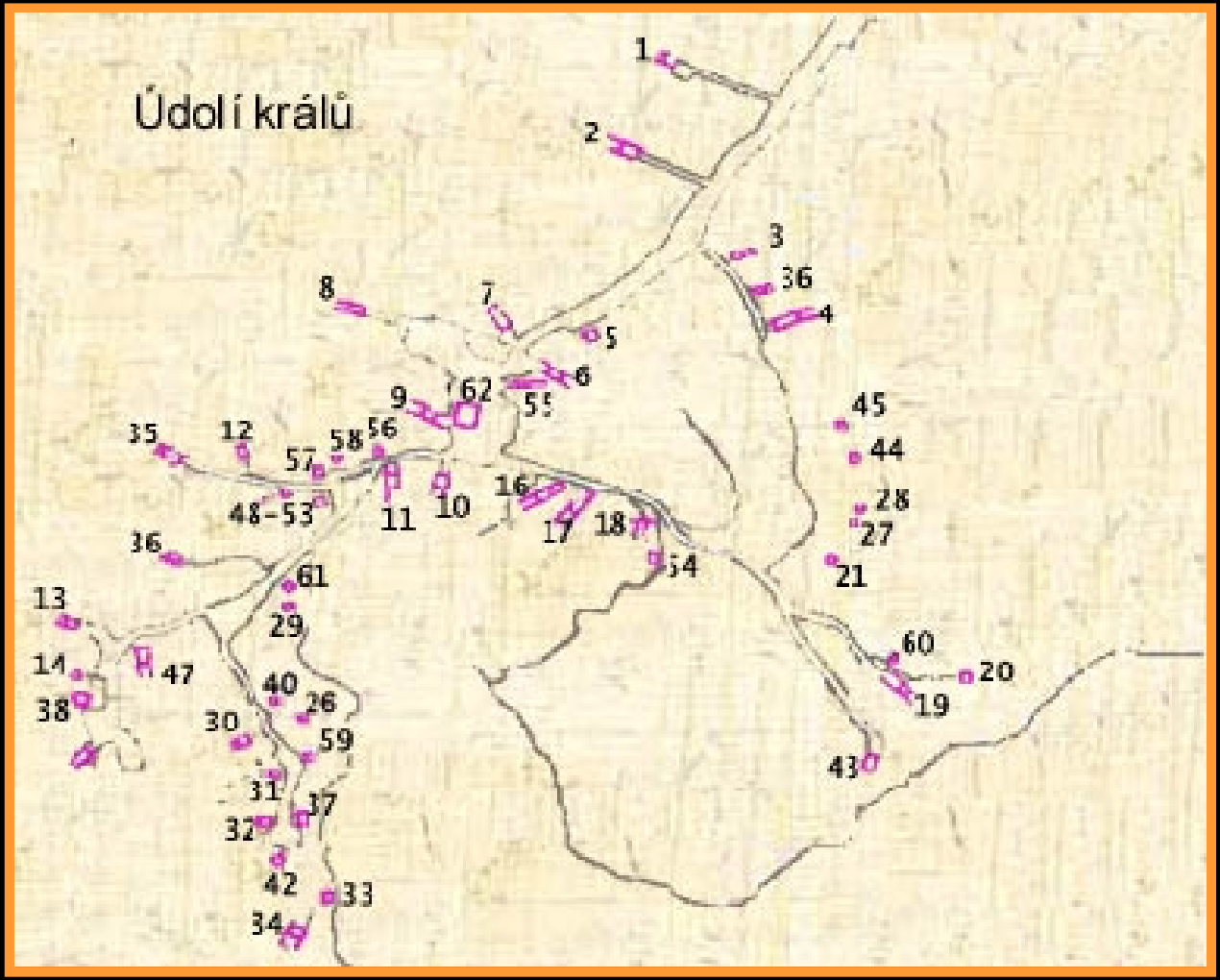

Pohřební komora faraona Ramesse VI.

- Bezesporu největším objevem v Údolí králů, v egyptologii a snad i v dějinách historie vůbec, byl objev jediné nevykradené hrobky - hrobky faraóna Tutanchamona. Objev, který se zapsal zlatým písmem do dějin egyptologie, objev, který nám dal lehce nahlédnou a rozproudit fantazii nad možným bohatstvím, které se skrývalo v podzemí pod Pyramidovou horou.

- Tutanchamonova hrobka znamela výbuch zájmu o Egypt jako takový, o jeho dějiny a kulturu a od doby, kdy byla objevena, proudí do Egypta a do Údolí milióny a milióny turistů, aby alespoň na pár chvil spatřili Tutanchamonuvu hrobku, ve které, jako jediný, faraón stále odpočívá.

HROBKA KRÁLE TUTENCHAMONA

- 6. listopadu 1922 **H. Carter** objevil v Údolí králů hrobku krále Tutanchamona.
- Už samotný původ tohoto faraóna je obestřen tajemstvím. Nastoupil na trůn kolem 10. roku věku a po prvních pár let své vlády pobýval ještě v Achetatonu a nechal si říkat Tutanchaton. Poté se přestěhoval zpět do Théb a pod vedením vezíra Aje a Haremheba - vrchního velitele ozbrojených sil, počala obnova Amonova kultu. Tutanchamon zemřel velice brzy - bylo mu kolem 20. let a dodnes se spekuluje jakým způsobem. Možná byl zavražděn, možná, dle posledních výzkumů šlo o nehodu, s největší pravděpodobností pád z koně. Jistojistě však nezemřel přirozenou smrtí a byl pohřben do malé hrobky v Údolí králů, která navíc nebyla připravována pro něj, ale právě pro vezíra Aje. Bezvýznamný král, za jehož vlády nedošlo k žádné zásadní události, měl nejmenší a asi nejhůře vyzdobenou královskou hrobku v Údolí. A možná právě díky toho, že Tutanchamon byl za léta zapomněn, a navíc jeho hrobka byla velmi mistrně orientována, zůstala nevykradena

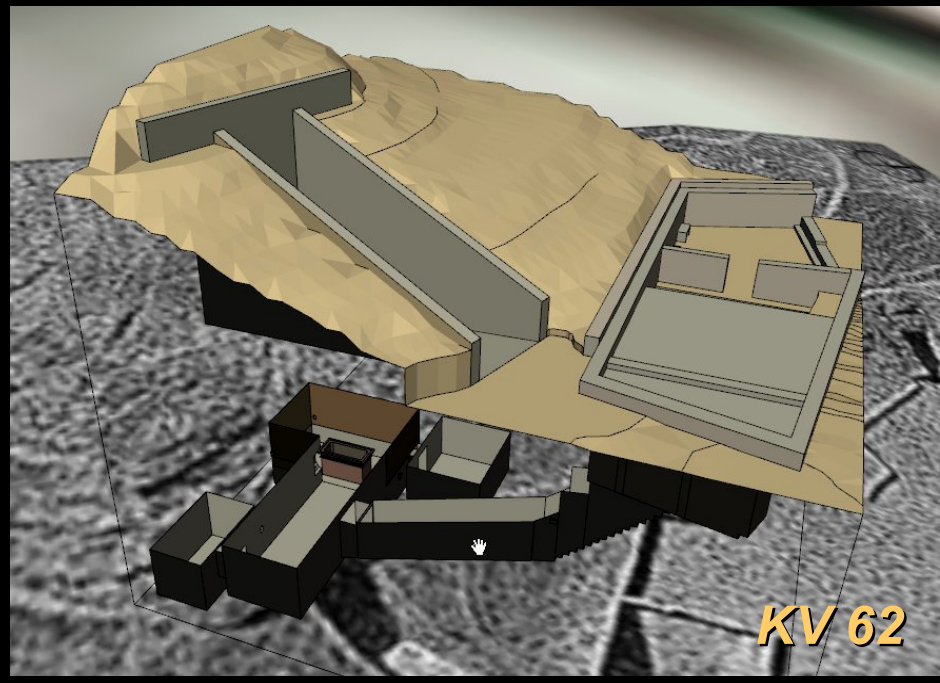

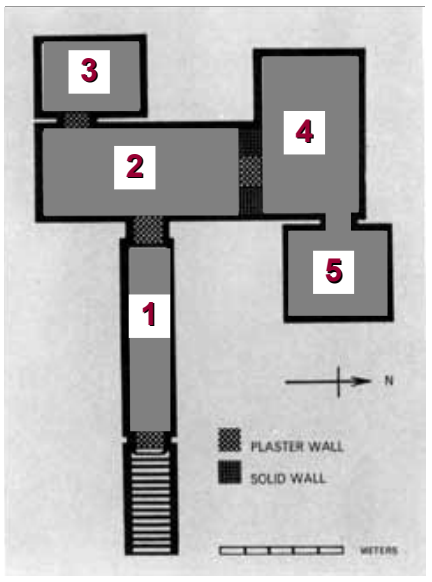

Celá hrobka se skládá pouze z přístupové chodby a čtyř malých místností –
Předsíň - obsahovala čtyři rozmontované vozy, tři pohřební lehátka, pod jedním z nich stál slavný Tutanchamonův trůn, nádoby s jídlem pro krále a především dvě dřevěné, pozlacené sochy faraónova Ka, které strážily vchod do pohřební komory.
Sklad - kde se nalézaly spousty lehátek a židlí,
Pohřební komora s vlastním Tutanchamonem ležícím v několika pozlacených rakvích. Pohřební komora je jedinou místností, která je v Tutanchamonově hrobce zdobena malbou, a to pouze zevrubně několika výjevy z obřadu Otevírání úst, převozu na onen svět a vyobrazení několika božstev. Na kresbách je vidět, že jsou dělány ve shonu a nejsou nijak výrazné oproti ostatním královským hrobkám.
Pokladnice, která samozřejmě obsahovala nejkrásnější výbavu v celé hrobce

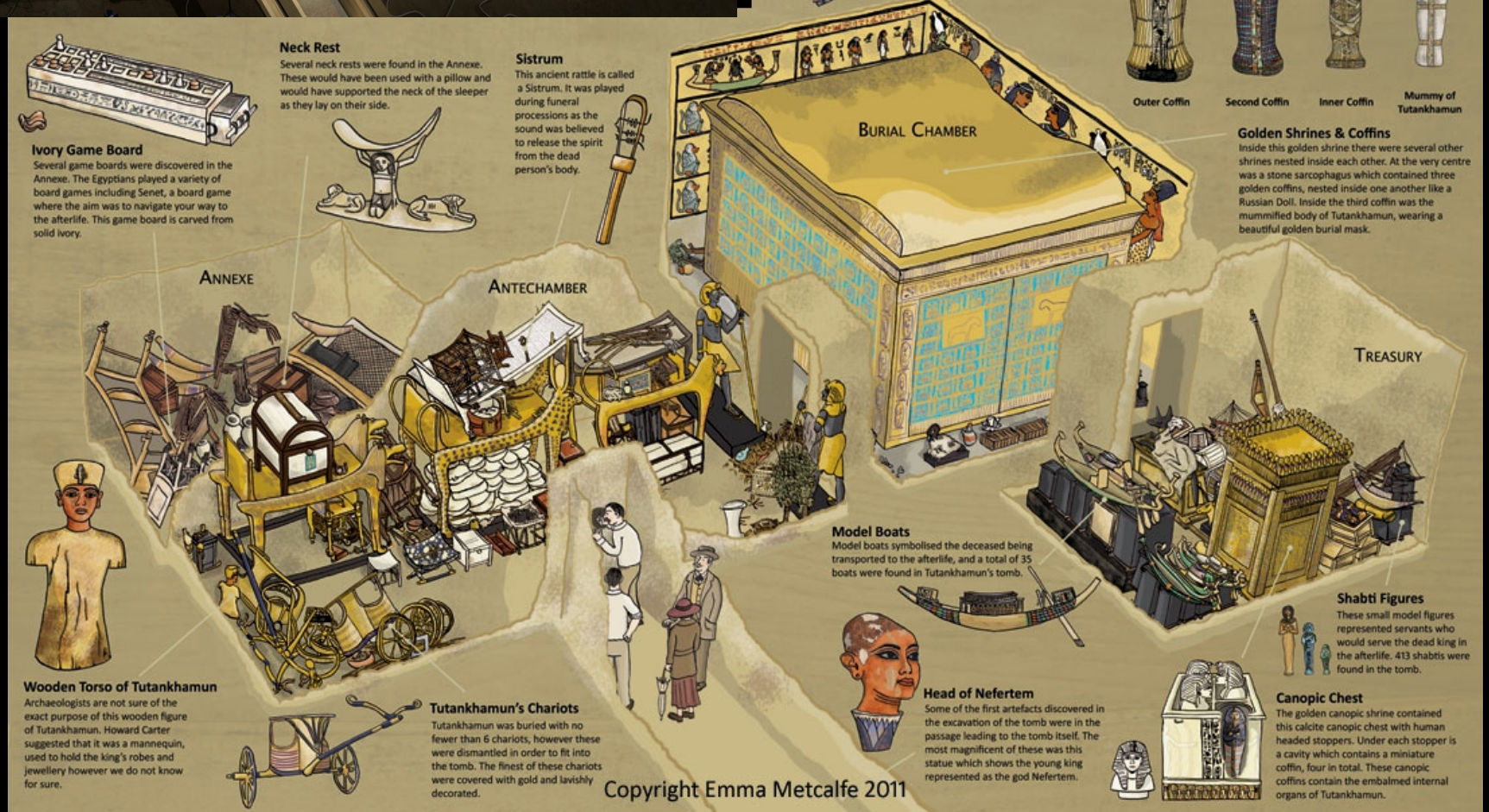
Burial Jewellery
Here are some of the beautiful items of jewellery which were found on the mummy of the king. The eye of Horus on the necklace is a powerful symbol and was believed to offer protection to the wearer.
Outer Coffin
Second Coffin
Inner Coffin
Mummy of Tutankhamun
Neck Rest
Several neck rests were found in the Annexe. These would have been used with a pillow and would have supported the neck of the sleeper as they lay on their side.
Sistrum
This ancient rattle is called a Sistrum. It was played during funeral processions as the sound was believed to release the spirit from the dead person's body.
Ivory Game Board
Several game boards were discovered in the Annexe. The Egyptians played a variety of board games including Senet, a board game where the aim was to navigate your way to the afterlife. This game board is carved from solid ivory.
Burial Chamber
Golden Shrines & Coffins
Inside this golden shrine there were several other shrines nested inside each other. At the very centre was a stone sarcophagus which contained three golden coffins, nested inside one another like a Russian Doll. Inside the third coffin was the mummified body of Tutankhamun, wearing a beautiful golden burial mask.
Annexe
Antechamber
Treasury
Model Boats
Model boats symbolised the deceased being transported to the afterlife, and a total of 35 boats were found in Tutankhamun's tomb.
Shabti Figures
These small model figures represented servants who would serve the dead king in the afterlife. 413 shabtis were found in the tomb.
Wooden Torso of Tutankhamun
Archaeologists are not sure of the exact purpose of this wooden figure of Tutankhamun. Howard Carter suggested that it was a mannequin, used to hold the king's robes and jewellery however we do not know for sure.
Tutankhamun's Chariots
Tutankhamun was buried with no fewer than 6 chariots, however these were dismantled in order to fit into the tomb. The finest of these chariots were covered with gold and lavishly decorated.
Head of Nefertem
Some of the first artefacts discovered in the excavation of the tomb were in the passage leading to the tomb itself. The most magnificent of these was this statue which shows the young king represented as the god Nefertem.
Canopic Chest
The golden canopic shrine contained this calcite canopic chest with human headed stoppers. Under each stopper is a cavity which contains a miniature coffin, four in total. These canopic coffins contain the embalmed internal organs of Tutankhamun.
Copyright Emma Metcalfe 2011

Předsíň obsahovala čtyři rozmontované vozy, tři pohřební lehátka, pod jedním z nich stál slavný Tutanchamonův trůn, nádoby s jídlem pro krále a především dvě dřevěné, pozlacené sochy faraónova Ka, které strážily vchod do pohřební komory

- Tutanchamon ležel ve třech antropoidních rakvích, z nichž jedna, vážící více než 110 kg, je z ryzího zlata a dvě ze dřeva, potažené zlatou fólií. Samotná mumie byla zdobena mimo známé zlaté posmrtné masky dalšími asi sto padesáti zlatými amulety a šperky.

http://video.idnes.cz/?c=A090319_1159175_brno_dmk&idVideo=V081014 162557_tv-ostatni_mfl

Pohřební komora s vlastním Tutanchamonem ležícím v několika pozlacených rakvích. Pohřební komora je jedinou místností, která je v Tutanchamonově hrobce zdobena malbou, a to pouze zevrubně několika výjevy z obřadu Otevírání úst, převozu na onen svět a vyobrazení několika božstev.

- Poslední místností je **Pokladnice,** která samozřejmě obsahovala nejkrásnější výbavu v celé hrobce - nádhernou skříň s kanopami s faraónovými vnitřnostmi, přes třicet modelů lodí určených k přepravě na onen svět, několik desítek dřevěných skříněk s výbavou pro běžný život na onom světě, překrásná socha Anupa, boha Šakala-balzamovače na nosítkách, která je ukázkou naprostého mistrovství umělců té doby a stovky a tisíce dalších předmětů.

HROBKA THUTMOSE III.

- Největší z vládců 18. dynastie, jehož příběh je bezpodmínečně spjat s královnou Hatšepsut. Jeho hrobku v Údolí králů objevil roku 1898 V. Loret a jako všechny ostatní, byla i ona vykradená a (mimo sarkofágu) úplně prázdná.
- Celá hrobka však působí velice zvláštním dojmem, nehodným tak velkého vladaře, jakým Thutmose bezesporu byl - za doby jeho vlády dosáhla Egyptská říše svého největšího rozmachu v celých dějinách a dosahovala od 4. nilského kataraktu až po řeku Eufrat v Asii. I přestože se jednalo o vojevůdce, tak se čekalo, že jeho hrobka bude přece jen více reprezentativnější.
- Zdobení stěn jsou především texty z knihy Amduat - jedno z nejpodrobnějších a nejúplnějších vyobrazení vůbec, avšak nevykreslované tak jako v ostatních hrobkách nádhernými hieroglyfy a zobrazeními, ale pouze strohými kurzívami. Celá hrobka tak působí dojmen nedodělanosti a chudoby. Když ji například porovnáme s hrobkou Nefertariinou, nemůžeme nevyjít z úžasu. Také sarkofág z červeného křemence ve tvaru oválu (kartuše) je zdoben velice umírněně. Mumie Thutmose III. byla nalezena ve skrýši v Dejr al-Bahrí společně s ostatními královskými mumiemi.

Nejjižnější část západních Théb ukrývá pohřebiště slavných královen, princezen, princů a nejvýznamnějších hodnostářů Egypta 18. - 20. dynastie. Ta Set Neferu je zvali staří Egypťané, což asi znamená "Místo královských dětí". První zde začal s vykopávkami samotný Champolion - člověk, který díky Rossetské desky rozluštil hieroglyfy. Údolí nebylo také vybráno náhodou, ale leží z druhé strany Pyramidové hory, velké strážkyně mrtvých. V celém Údolí leží asi 100 hrobek a mimo jiné také hrobka nejkrásnější - manželky Ramesse II. - Nefertari.

HROBKA KRÁLOVNY NEFERTARI

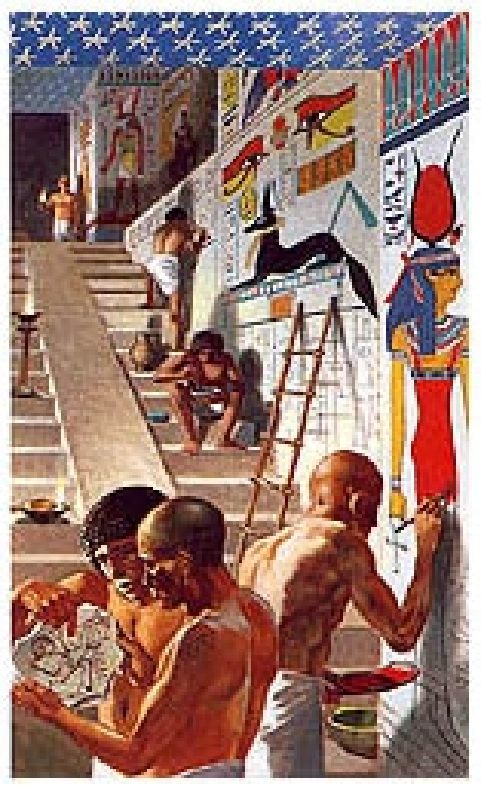

- Vstupní chodbou vejdeme do Dvojité místnosti - Předsíně spojené se Vstupní síní, na jejichž stěnách jsou vyobrazení Nefertari ve společnosti Usira, Anupa, Atuma a Hathor, později převedené do symbolického trumfu v obřadu vážení duše. Další nádherně zdobenou chodbou, kde na stěnách nalézáme Anupa - Šakala, Nefertari a Hathor, vstupujeme přímo do pohřební komory, podepírané čtyřmi sloupy a zdobené opět egyptskými božstvy a texty z posvátných knih. Do sarkofágové komory ústí ještě tři malé přístavky sloužící pravděpodobně pro pohřební výbavu. Samotný Schiaparelli, který v době objevu hrobky byl již zkušený egyptolog, kterého nemohlo jen tak něco vyvést z míry, prý při pohledu na nádheru maleb oněměl. Celá hrobka je vlastně od vstupu cestou smrti do věčného Usirova království, kdy pohřební komora, kde ležela Nefertariina mumie, je konečnou stanicí na věčnosti.

Zdroje:

PIOJAN, José. ***Dějiny umění 1***, 1. vyd. Praha: Odeon, 1977. ISBN: 80-7176-765-4
kol. ***Ilustrované dějiny světa - Úsvit civilizací***, 2. vyd. Bratislava: Gemini, 1993. ISBN: 80-7161-016-X
kol. ***Encyklopedie starověkého světa***, 1. vyd.Praha: Perfekt, 2004. ISBN: 80-8046-269-0
AUGUSTA, Pavel. a HONZÁK, František. ***Jak se žilo ve starověku,*** 1. vyd. Praha: Albatros,1989
VERNER, Miroslav; BAREŠ, Ladislav; VACHALA, Břetislav. ***Encyklopedie starověkého Egypta***. Praha: Libri, 2007. 528 s. ISBN 978-80-7277-306-0.
ZAMAROVSKÝ, Vojtěch. ***Bohové a králové starého Egypta***, Praha: nakl. Brána, 2003, ISBN 80-243-194-3
PhDr. BALEKA, Jan. ***Výtvarné umění – Multimediální encyklopedie***, 1. vyd. LEDA, 1998

Internetové zdroje:

http://cs.wikipedia.org
http://commons.wikimedia.org/
http://cs.wikipedia.org/wiki/D%C4%9Bjiny_Egypta
http://cs.wikipedia.org/wiki/Starov%C4%9Bk%C3%BD_Egypt
http://cs.wikipedia.org/wiki/Port%C3%A1l:Starov%C4%9Bk%C3%BD_Egypt
http://cs.wikipedia.org/wiki/Egyptsk%C3%A9_n%C3%A1bo%C5%BEenstv%C3%AD
http://www.starovekyegypt.net/
http://www.airpano.ru/360Degree-VirtualTour.php?3D=Egypt-Cairo-Pyramids
http://www.airpano.ru/files/Egypt-Cairo-Pyramids/1-3
http://www.abchistory.cz/egypska-rise.htm
http://library.thinkquest.org/CR0212362/places/pyramids.htm
http://en.wikipedia.org/wiki/Egyptian_pyramids
http://www.narmer.pl/indexen.htm
http://www.bradshawfoundation.com/pyramids_of_egypt/index.php
http://www.eyelid.co.uk/pyr-temp.htm
http://www.starovekyegypt.net/architektura/images/egypt-zeme-pyramid-06.php
http://www.starovekyegypt.net/architektura/pyramidy/img/dzoser-05.php
http://features.cgsociety.org/newgallerycrits/g24/382424/382424_1245699976_large.jpg
http://rlv.zcache.com/the_burial_chamber_in_the_tomb_of_tutankhamun_postcard-r4a7cabb882b9484f97d9536cac0a898b_vgbaq_8byvr_512.jpg